

Da fortællingen om Danmark blev udfordret

- Debatten om dansk middelalderforsknings fremstilling af Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige i sen vikingetid og tidlig middelalder

- udarbejdet ved Institut for kultur og identitet, Historie. Roskilde Universitet. Forår 2015.
- Specialestuderende: Hans Bjerregård Christoffersen.
- Studie nr.: 42048
- Specialevejleder: Mia Münster-Swendsen.
- Anslag: 176.422 (eksklusiv Forside, 'Formidlingsovervejelser' og 'Studieforløbsbeskrivelse').

Fremmedsproget resumé

This master thesis is a historiographical analysis and discussion of mainly Nils Hybel's, Peter H. Sawyer's, Niels Lund's and Michael H. Gelting's representation of the formation of the Danish realm and political relationship with the German Roman Empire in the late Viking and early Middle Ages (950-1100).

I analyze and discuss the representation of the following historic events: Harald Bluetooth's transition to Christianity and Christianization of Denmark, the Danish ring forts and Dannevirke, and the church establishment in Denmark. These focus areas have been chosen because of Hybel's radical new interpretation of these events: That Denmark in late Viking and early Middle Ages was a German Roman vassal state, and because of his criticism that previous interpreters have closed their eyes to this, and instead interpreted the abovementioned events within a narrow Danish national context.

This triggered a debate in *Historisk Tidsskrift* volumes 104 and 105 (2004), which went beyond ordinary academic decorum, where the tone was highly sarcastic and personal. Nils Hybel was reviled for his research methodology, e.g. by Niels Lund and Peter Sawyer while Niels Hybel's counterargument claimed that their criticism was rooted in a defense of a national historic romantic representation of the formation of the Danish realm and the political relationship with the German Roman Empire.

In my master thesis, I examine and discuss, whether the critical point of both positions are justified by their representations of Harald Bluetooth's transition to Christianity and Christianization of Denmark, the Danish ring forts and Dannevirke, and the establishment of the church in Denmark in the late Viking and early Middle Ages, and why the debate was so snide and personal.

Based on my analysis and discussion I conclude that both the criticism of Hybel's research and Hybel's statement, that Danish medieval research is characterized by a narrow Danish national production is justified. I also conclude that the sarcastic tone of the debate which is due to personal and career conflicts between the debaters, is at risk damaging the professional and personal reputation of both parties.

Finally, I set the hypothesis that the underlying reason for the sarcastic tone of the debate is because there is a paradigm shift around the formation of the Danish realm and political relationship with the the German Roman Empire at stake in Danish medieval research which affects something as central as our understanding of what Denmark as a nation is.

Indholdsfortegnelse

1 Indledning	4
1.1 Problemfelt	4
1.2 Problemstillingens fokus	7
1.3 Afgrænsning	7
1.4 Problemstillingens relevans	9
1.5 Undersøgelsens opbygning	9
2 Metode: Historiografi og præsentation af debatdeltagernes positioner	11
2.1 Præsentation af de forskellige positioner i debatten	11
3 Harald Blåtands overgang til kristendommen og kristningen af Danmark	16
3.1 Delkonklusion	27
4 De danske ringborge og Dannevirke	29
4.1 Delkonklusion	39
5 Etableringen af kirken i Danmark	42
5.1 Delkonklusion	56
6 Diskuterende konklusion	60
Litteraturliste	68
Formidlingsovervejelser	71
Studieforløbsbeskrivelse	73

Bilag 1: Peter Sawyers anmeldelse af 'Danmark i Europa 750 -1300'

Bilag 2:'Svar til Peter Sawyer og Anders Bøgh' Af Nils Hybel

Bilag 3:'En ny måde at skrive Danmarkshistorie på – eller torvet i Isfahan?' Af Niels Lund

Bilag 4:'Er der én historisk metode - eller svar til en ayatollah?' Af Nils Hybel

Bilag 5: 'Forholdet mellem Danmark og Tyskland i det 10. århundrede'

Bilag 6: 'Danmarks opståen i Europa' under udgivelse.

1 Indledning

1.1 Problemfelt

Hvornår blev Danmark til? Da Harald Blåtand omvendte danerne og samlede hele riget vil svaret populært være. Flere danske leksika deler denne opfattelse og indenfor historieforskningen viser der sig også en vis konsensus omkring, hvornår Danmark blev et samlet rige: I Harald Blåtands regeringstid. Samtidig er det alment anerkendt indenfor den akademiske verden, at Danmark blev en del af den romersk-katolske kirke omkring år 965 samtidig med, at landet forblev et uafhængigt kongerige (Sawyer, 2002: 224).

I 'Danmark i Europa 750 -1300' (2003) sætter Nils Hybel lektor ved Saxo-instituttet på Københavns Universitet spørgsmålstegn – ikke ved Harald Blåtands og Danmarks inkludering i den romersk-katolske kirke, men ved den gængse opfattelse af Danmark som et selvstændigt kongerige på dette tidspunkt. Hybel mener i stedet, at Danmark på dette tidspunkt var en tyskromersk vasalstat¹ og først fra omkring år 1200 kunne regnes som et selvstændigt kongerige (Hybel, 2003: 12 + 79-84). En interessant synsvinkel på et ellers meget fasttømret blik på den danske rigsdannelse omkring 1000-tallet, og den gængse opfattelse Hybel angriber, bliver både formidlet i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne. Den bliver formidlet på landets museer blandt andet Vikingeborgen Trelleborg² og vi kan læse om den i Gyldendals og Politikens Danmarkshistorie - 750 -1050 fra 2002 og ikke nogle steder i formidlingen, bliver det overvejet, hvorvidt Danmark var et selvstændigt kongerige eller en tyskromersk vasalstat.

---

¹Vasal er et begreb som bliver benyttet indenfor klassisk feudalforskning bl.a. repræsenteret ved Francois-Louis Ganshof. Middelalderen blev i mange år indenfor historievitenskaben betegnet som feudal, da det middelalderlatinske feudum, der betyder len, blev set som kernen i den middelalderlige samfundsorden.

Len er derfor det centrale begreb i feudalismen og skal traditionelt forstås som et landområde (og rettigheder over området), der gives væk mod forskellige ydelser. Modtageren af lenet bliver i den forbindelse vasal under den person som afgav landområdet.

Vasal er således et centralt begreb under feudalisme og skal som udgangspunkt forstås som en person, der for modtagelse af lenet erklærer givener lydighed og er behjælpelig indenfor for forskellige områder.

På den måde kan feudalisme ses som en samfundsstruktur, der består af en suveræn herres ejerskab over et territorium, der bliver bortforlenet (beneficium) mod en troskabsed (homagium), hvorved modtagerne af lenene bliver herrens vasaller og til gengæld for lenet erklærer sin herre troskab og yder ham forskellige tjenester. (Bagge, Gelting og Lindkvist, 2011)

Ud fra en sådan vinkel kunne man også undersøge det dansk-tyskromerske forhold i samme periode, men en debat om feudalismebegrebet og hvorvidt og hvordan der fandtes feudalisme i Danmark er ikke ovenstående debats fokus, hvorfor jeg ikke vil gå i dybden med feudalismebegrebet, men blot nævne at det er et omstridt begreb indenfor middelalderforskningen.

² <http://trelleborg.slagelse.dk/besoeg/trelleborgs-historie>

Således udfordrer Hybel den gængse forståelse af - og opstiller et alternativ til - den førnævnte opfattelse af Danmarks rigsdannelse, der bliver formidlet bredt i offentligheden og ligeledes eksisterer i middelalderhistorieforskningen på landets universiteter.

Derfor gik det heller ikke stille af, da Hybels værk 'Danmark i Europa' blev udgivet. I Historisk Tidsskrift fik den stor opmærksomhed og affødte en voldsom kritik fra Hybels fagfællers side. Hybels overordnede konklusion: At Danmark i en stor del af 900- og 1000-tallet var en tyskromersk vasalsat blev modtaget med stor skepsis og anset som useriøs. Det var især Hybels metodiske grundlag for at konkludere dette, der blev udsat for kritik: Hans bevidste og eksplicit ytrede fravalg af, at forholde sig til den eksisterende forskning på området, og hans ukritiske brug af Adam af Bremen som kilde, som indenfor historieforskningen bliver opfattet som stærk tendentiøs.

Flere middelalderhistorikere heriblandt Peter Hayes Sawyer (1928), som er forfatter til føromtalt værk, 'Da Danmark blev Danmark' i Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie, mente, at Hybels arbejde var forskningssjusk, og at værket, som blev udgivet af Københavns Universitet, i høj grad ville skade historieinstituttets ry:

"It is difficult to understand why the publisher agreed to produce this book; it will do great damage to the reputation of the History Institute in Copenhagen University." (Sawyer, 2004, 491).

Også Niels Lund, professor emeritus ved Saxo-instituttet og Anders Bøgh³ lektor dr.phil. ved Århus Universitet angreb Hybels forskningsmetode og begge kaldte ham implicit for en amatørhistoriker. Lund skriver:

"Amatørhistorikere hænger stadig i den forestilling, at kilderne taler af sig selv, men blandt professionelle har det længe været erkendt, og det har længe indgået i metodeundervisningen på de danske universiteter, der har undervisning i historisk metode, at kilderne ikke taler af sig selv." (Lund, 2004: 233).

Tonen i anmeldelsen af 'Danmark i Europa' havde således en spydig undertone. I sit svar på kritikken undlod Hybel ikke at bide fra sig og kom ligeledes med angreb, der brød med grænserne for en saglig debat og bar præg af *argumentum ad hominem*, da han kritiserede Lunds person i stedet for hans forskning. I et af sine svar til Lunds kritik af hans forskning, lyder overskriften: 'Er der én historisk metode – eller svar til en ayatollah? Hybel kalder altså Lund for en ayatollah, hvilket er mere end et sagligt modsvar til Lund, da det kan tolkes, at Hybel mener, at Lund ligesom en ayatollah dikterer, hvad man må og især ikke må indenfor metode. Når dette lægges sammen

---

³ Anders Bøgh har ikke udgivet publikationer, der beskæftiger sig med nærværende speciales fokus, hvorfor jeg ikke vil inddrage forskningslitteratur af ham og han vil derfor ikke blive introduceret yderligere.

med, at Lund metodisk er kildekritisk traditionalist, og professor ved historieinstituttet på Københavns Universitet, er Hybels ayatollahbetegnelse af Lund en anklage om, at Lund fra sin professorale lederposition forsøger at diktere et brug af sin metodiske traditionelle kildekritiske tilgang, hvilket Hybel ikke vil ligge under for, hvorfor han netop mener, at Lund kritiserer hans forskning og resultater, ud fra et ugyldigt grundlag.

Samtidig skriver Hybel, at den skarpe kritik af hans resultater bunder i et ”forsvar for den nationalhistoriske idyl.” (Hybel 2004:424) og ”nationalhistorisk romantik.” (Ibid.: 427) Disse ytringer kan let tolkes som, at Hybel mener, at den danske middelalderforskning er præget af en nationalromantisk tankegang omkring Danmarks rigsdannelse da Hybel især ved at betegne forskningen som præget af *nationalhistorisk romantik* kan antyde dette. En sådan antydning kan læses som Hybels forsøg på at miskreditere den traditionelle middelalderforskning, da nationalromantisk har en negativ og uvidenskabelig klang, eftersom dets agenda er at glorificere Danmarks fortid på et usagligt grundlag og ud fra politiske motiver.

Hybels værk udfordrede således ikke kun den faglige konsensus om Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige, men hans udmeldinger og metode var tilsyneladende så provokerende, at den affødte en voldsom røre i middelalderforskningsmiljøet og den efterfølgende debat forblev som sagt ikke på et sagligt plan, men overskred almindelig akademisk dekorum.

Jeg undrer mig over, hvorfor debatten overskred almindelig akademisk dekorum og blev personlig, da det ikke kan være første gang, der er opstået uenigheder omkring både historisk metode og hvordan Danmarks rigsdannelse rent faktisk forløb. Jeg tænker, på baggrund af debatten, at forskningen og dermed forskernes fremstillinger omkring Danmarks rigsdannelse og forhold til Det tyskromerske Kejserrige, må gennemgås en historiografisk systematiske undersøgelse, når Hybels værk kan afføde en så kraftig reaktion i forskningsmiljøet. Grunden hertil er, at den bitre tone, der fandt sted i debatten og den voldsomme kritik Hybel modtog og hans svar herpå, kan tyde på, at der i forskningsmiljøet er noget helt centralt, og dybereliggende på spil, end forskellige holdninger til, hvordan og hvornår Danmark blev til.

Samtidig, må man stille sig selv spørgsmålet: Hvad ville det betyde, hvis Hybels forskning tages seriøst og hans udmeldinger viser sig at være korrekte? Skal historien om Danmarks rigsdannelse skrives om, og har man fra politisk side, og i den brede offentlighed, lyst til og interesse i at ændre historien fra, at Harald Blåtands kristning og samling af Danmark medførte et selvstændigt dansk

kongerige til, at landet var en tyskromersk vasalstat? I forlængelse heraf må man stille spørgsmålet: Har Hybel ret, når han anklager middelalderforskningen for at have et nationalromantisk præg, eller er Hybels behandling af de historiske kilder og metodiske fremgang uholdbar og hans radikale historieskrivning dermed inkonsekvent og uvidenskabelig?

1.2 Problemstillingens fokus

Det er tydeligt, at debatten i Historisk Tidsskrift har præg af mere end faglig uenighed. Jeg ønsker derfor i nærværende speciale både at undersøge, hvorledes Hybel, Sawyer og Lund forskningsmæssigt fremstiller Danmark i sen vikingetid og tidlig middelalder - men som sagt tyder debatten på, at det ikke kun er faglige uenigheder, der er på spil mellem parterne, da den har den skarpe og spydige tone den har, hvorfor jeg ligeledes ønsker at undersøge, om der kan findes spor af mere end faglige uenigheder, i de historiskvidenskabelige fremstillinger forskerne har udgivet omkring ovenstående emne, og mere vigtig, om disse muligvis eksisterende dybere uenigheder, kan have indflydelse på, hvorledes Danmark i tidlig vikingetid og sen middelalder bliver fremstillet af disse forskere.

Mit speciale vil således omhandle Danmarks sene vikingetid og tidlige middelalder, da min problemstilling tager udgangspunkt i Hybels påstand om, at Danmark ikke blev et selvstændigt rige ved Harald Blåtands samling af Danmark omkring 965, men i denne periode var en tysk vasalstat.

Ovenstående problemfelts fokus leder mig til at opstille følgende problemformulering:

Hvordan fremstilles Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige i perioden 950 -1100 i dansk (skandinavisk) historieskrivning? Kan man på baggrund af en sådan undersøgelse forsvare Hybels antydning af, at dansk middelalderforskning er præget af en snæver og romantisk national fremstilling af Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige? Eller kan man i stedet, på baggrund af samme undersøgelse, forsvare den kritik Hybel modtog i forbindelse med udgivelsen af 'Danmark i Europa 750 -1300'?

I forlængelse heraf vil det blive undersøgt, hvad der kan ligge bag den spydige tone i debatten i Historisk Tidsskrift 2004.

1.3 Afgrænsning

Føromtalte debats omdrejningspunkt var som sagt, hvordan det danske forhold til Det tyskromerske Kejserrige blev fremstillet og hvordan man rent metodisk korrekt behandlede kilderne og i den

forbindelse de historiske begivenheder, der siger noget om Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige.

Den historiske begivenhed og dertilhørende kilder, som især blev debatteret, var Harald Blåtands overgang til kristendommen. Derfor vil fremstillingen af denne begivenhed være dette speciales omdrejningspunkt og i forlængelse heraf, hvordan etableringen af kirken i Danmark i 900- og 1000-tallet og Det tyskromerske Kejserriges rolle heri bliver fremstillet. Det skal pointeres, at specialet omhandler fremstillinger af de rent verdslige politiske strukturer angående kirkens etablering i Danmark, hvorfor der ikke vil blive foretaget en omfattende analyse og diskussion af kirkens selvforståelse og teologiske grundlag i Danmark i perioden. Fremstillingen af de kirkelige strukturer vil blive undersøgt så længe de tjener det formål at belyse Danmarks politiske forhold til den tyske nabo mod syd. I den forbindelse er det værd at nævne, at mit speciale lægger sig indenfor et forskningsfelt, der beskæftiger sig med politisk og begivenhedshistorie⁴. Specialet vil derfor ikke omhandle, hvordan hverdagen så ud for fx bønder, slaver og præster i perioden og hvordan Danmarks politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige påvirkede deres liv.

Som sagt vil fremstillingen af Harald Blåtands overgang til kristendommen og etableringen af kirken i Danmark være et fokus for dette speciale. Herudover vil, hvordan de imponerende – både i størrelse og rent ingeniørmæssigt – bygningsværker Dannevirke og de danske ringborge, bliver fremstillet blive undersøgt, da Hybels udlægning af, hvilken rolle disse bygningsværker havde i det dansk-tyske forhold, ligeledes blev udsat for kritik. Samtidig er Dannevirke og de danske ringborge – ligesom Harald Blåtands overgang til kristendommen – centrale elementer i dansk historieskrivnings fremstilling af den danske rigsdannelse og Danmarks politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige i midten og slutningen af 900-tallet.

I 'Danmark i Europa' behandler Hybel netop tre ovenstående fokuspunkter og udlægger - på baggrund af disse - Danmark som værende en tysk vasalstat. Som sagt har Hybels behandlinger og udlægninger fået en hård medfart og flere fremstillinger af Harald Blåtands overgang til kristendommen og de store danske forsvarsanlæggelser har andre udlægninger end Hybels.

Derfor vil dansk historieskrivnings fremstilling af Harald Blåtands overgang til kristendommen, kristningen af Danmark og etableringen af kirken i Danmark i sen vikingetid og tidlig middelalder samt de store bygningsanlæg – ringborgene og Dannevirke være dette speciales fokus. Som allerede

---

⁴ Politisk historie beskæftiger sig bl.a. med en stats magthavere og den politik de fører for at fremme deres egen magt eller den stat de varetager. Begivenhedshistorie er ofte den politiske histories følgesvend, da man indenfor politisk historie er interesseret i forskellige begivenheder der kan belyse hvordan magten blev fordelt. "Hvad skete der? Hvilke politiske handlinger blev sat i værk, og hvilke modtræk blev foretaget? Hvilke motiver var styrede handlingerne?" (Kjeldstadli, 2001:86)

pointeret er det forskellige fremstillinger af og tilgange til ovenstående, der vil blive undersøgt. Dermed vil forskellige fremstillingers hovedpåstande, argumenter og *brug* af kilder og referencer blive undersøgt, og dette speciale vil ikke omhandle en kildekritisk undersøgelse af det dansk-tyske forhold, men udelukkende en undersøgelse af, hvordan det dansk-tyske forhold bliver fremstillet indenfor dansk middelalderforskning.

1.4 Problemstillingens relevans

Spiren til nærværende speciale blev sået ved læsningen af Hybels 'Danmark i Europa' og den radikale konklusion Hybel heri drog. Min motivation for at undersøge Hybels påstande voksede, da jeg i min undersøgelse af Hybels værk stødte på debatten i Historisk Tidsskrift, og efterhånden som jeg fik stadig mere indsigt i det fagfælleskab, der fandtes mellem debatdeltagerne, syntes jeg, at der begyndte at være grobund for et historiskfagligt speciale, som rækker ud over kun at være relevant for en lille kreds af middelalderforskere, da det både behandler noget så værdiladet og politisk betændt som national identitet; hvornår Danmark blev et selvstændigt rige, men også hvorvidt forskning er præget af andet end videnskabelig faglighed.

1.5 Undersøgelsens opbygning

Min undersøgelses begyndelse vil starte ud med tre kapitler, der vil omhandle de tre fokusområder, jeg tidligere har opstillet. Fælles for kapitlerne vil være, at der vil blive redegjort for på hvilken måde, den litteratur jeg har udvalgt fremstiller det valgte fokuspunkt. Jeg vil i alle kapitlerne analysere de argumenter, der bliver opstillet for synspunkterne, hvilke kilder og referencer der bliver benyttet og på hvilken måde de anvendes. Lige så vigtigt for min analyse er, hvad der udelades af kilder og referencer. Jeg vil løbende diskutere de resultater, jeg når frem til og afslutningsvis i hvert kapitel vil jeg konkludere på mine resultater. Undervejs vil jeg forsøge at diskutere min analyse af fremstillingerne ud fra min problemstilling, men bevidst om at min diskussion af min undersøgelse først for alvor kan komme til udtryk efter endt analyse, vil jeg i et diskuterende og konkluderende kapitel mere nærgående diskutere min undersøgelse i forhold til nærværende problemstilling, sideløbende med at jeg konkluderer på dette. I alle kapitler vil jeg tage udgangspunkt i den debat der tidligere er blevet redegjort for, forstået på den måde at det vil være de publikationer af førnævnte debattører, der vil blive sammenlignet som det første, hvorefter den anden litteratur jeg har gjort rede for vil blive inddraget.

Det første kapitel i min undersøgelse vil omhandle Harald Blåtands overgang til kristendommen og kristningen af Danmark. Herefter vil følge et kapitel om de danske ringborge og Dannevirke. Det sidste kapitel i min analyse vil centrere sig omkring etableringen af kirken i Danmark i 900- 1000-tallet. Omdrejningspunktet for alle kapitler vil være, hvordan Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige fremstilles.

2. Metode: Historiografi og præsentation af debatdeltagernes positioner

Da jeg i mit speciale ønsker at undersøge måden, hvorpå Danmark rigsdannelse og det dansk-tyske forhold fremstilles og hvad der kan ligge bag disse fremstillinger, er det nærliggende at benytte sig af en historiografisk tilgang til en sådan undersøgelse.

Traditionelt set betegner historiografi historieskrivningens historie (La Popelinière, 1599). Fra 1980'erne blev denne forståelse af historiografi udvidet og man begyndte at arbejde med et mere udstrakt historiografibegreb og begyndte at forstå historiografi som: ”*analyser af historieforskningens og formidlingens historie.*” (Jensen, 1987: 105). Således er historiografi som det første en teoretisk tilgang, der koncentrerer sig om at analysere historieforskningens fremstilling af historien. Som det andet - med inspiration fra Thomas Kuhns paradigmatheori - forsøger den historiografiske forskning at se bagved den enkelte historiske fremstilling ved at inddrage den teoretiske skole og det forskersamfund forfatteren er en del af, og ansue forskellige fremstillinger indenfor et forskningsfelt som udtryk for konkurrerende positioner/paradigmer (Manniche, 1981: 37).

Historiografi koncentrerer sig således om, på hvilken måde en historisk begivenhed fremstilles. Der stilles skarpt på, hvilken videnskabelig position og paradigme forskeren ytrer sig ud fra og hvorledes konkurrerende påstande og holdninger kommer til udtryk inden for samme forskningsfelt og hvad disse kan skyldes. Følgende citat illustrerer dette:

”(...) *Udover at bidrage til almene samfundshistoriske analyser har historiografisk forskning en anden, mere fagintern funktion, idet studiet af faghistoriens egen historiske udvikling udgør ét af de centrale felter, hvor historikere udkæmper deres indbyrdes kamp om disciplinens videnskabelige indhold og status.*” (Jensen, 1975: 177).

Kort opsummerende kan det siges at historiografi beskæftiger sig med, hvordan forskellige fremstillinger af et emne er udtryk for forfatterens forskellige videnskabelige positioner inden for bl.a. det samme forskningsfelt og hvordan disse positioner ved forskellige fremstillinger af et givent emne udkæmper en kamp om, hvad der videnskabeligt kan siges om det givne emne.

2.1 Præsentation af de forskellige positioner i debatten

I det følgende vil debatdeltagerne, deres forskningshistorik og litteratur blive præsenteret mere dybtgående. I den forbindelse er det værd at nævne, at jeg selvfølgelig har diskuteret involverede debattørers faglige positioner med min specialevejleder, Mia Münster-Swendens, der selv er

middelalderhistoriker og derved har kendskab til middelalderforskningsmiljøet. Samtidig var hun ansat ved historieinstituttet på Københavns Universitet mens debatten i Historisk Tidsskrift foregik. Derudover har jeg i forbindelse med mit specialearbejde været i dialog med både Hybel og Michael H. Gelting. Sidstnævnte deltog ikke eksplicit i debatten efter 'Danmark i Europa' udkom, men har qua sin position i middelalderforskningsmiljøet taget stilling til debatten, og vil afslutningsvist blive introduceret i nærværende afsnit.

Som sagt fik Hybels 'Danmark i Europa' en hård medfart – og Hybel som forsker undgik heller ikke at blive udsat for angreb. Hybel havde tænkt sit værk som værende undervisningsmateriale til sine forelæsninger på Københavns Universitet og præsenterer den også i sin indledning som værende et alternativ til den traditionelle danmarkshistorie, heriblandt Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie. Hybel introducerer sit værk som forskellig fra Gyldendals og Politikens fra samme periode - hvilken Sawyer som sagt er forfatter til - både ved, at han ikke bygger på middelalderforskningens seneste landvindinger, og at han modsat dette værk, sætter Danmarks riges tilblivelse ind i en europæisk kontekst (Hybel, 2003:14+17). Dette kan tolkes som, at Hybel mener, at hans forskning er mere moderne, da han ikke har et nationalt perspektiv, men sætter Danmarks historie ind en global kontekst.

Hybel har imidlertid ikke vikingetiden som speciale og hans forskning inden 2003 bærer således ikke præg af forskning indenfor de områder, han lægger til grund for, at Danmark var en tyskromersk vasalstat. Hybels forskning har derimod centreret sig omkring europæiske godssystemer i den sene middelalder. Han er uddannet fra RUC i 1980, skrev doktor disputats ved Århus Universitet, netop omhandlende godssystemer i den sene middelalder og blev ansat som lektor ved Københavns Universitet i 1987⁵.

Peter Sawyer er udover at være forfatter til 'Da Danmark blev Danmark' også forfatter til flere værker om Sveriges rigsdannelse og har siden sin professorgrad fra Leeds Universitet i

---

⁵ [http://hum.ku.dk/forskning/tvaergaaende/urban/tilknyttede/?pure=da%2Fpersons%2Fni%2Fhybel\(221536ac-59e8-4476-bfeb-fa2809138914\)%2Fpublications.html&page=6](http://hum.ku.dk/forskning/tvaergaaende/urban/tilknyttede/?pure=da%2Fpersons%2Fni%2Fhybel(221536ac-59e8-4476-bfeb-fa2809138914)%2Fpublications.html&page=6)

<http://www.xn--brnepanel-ggb.dk/Nyheder/arkiv.htm?nid=13>

<https://tidsskrift.dk/index.php/historiejyskesamling/article/view/14272/27289>

Middelalderhistorie i 1970, undervist i middelalderhistorie ved flere universiteter, heriblandt Gøteborg Universitet, og udgivet et betydeligt antal publikationer om vikingetiden⁶.

Det kan vække undren, at Sawyer, som er englænder, blev valgt til at skrive om Danmarks vikingetid i et så stort danmarkshistorisk værk som Politikens og Gyldendals, men redaktionen mente, pga., at Sawyer ikke var en del af det danske middelalderforskningsmiljø, at han var et neutralt valg.

Som tidligere nævnt stiller Sawyer sig uforstående overfor de resultater Hybel kom frem til i 'Danmark i Europa'. Endnu et eksempel på dette er, at Sawyer i sin anmeldelse undrede sig over, at Hybel mener, at Harald Blåtand det meste af sin regeringstid var afhængig af de tyskromerske kejsere, Otto I og Otto II og han forarges nærmest, da han beretter om, hvordan Hybel antager, at de danske ringborge var bygget på foranledning af den tyskromerske kejser: "(...) *and even suggest that the ringforts at Trelleborg and elsewhere were built by or for the German emperor (p. 81). There is not a shred of evidence for this fantasy.*" (Sawyer, 2004:489).

Ligeledes stiller Sawyer sig tvivlende overfor de kaotiske forhold, han mener Hybel beskriver som værende eksisterende i Danmark inden 1100-tallet og nævner i den forbindelse Dannevirke, ringborgene og etableringen af byerne Roskilde og Lund som eksempler på det modsatte (ibid.: 490).

Det er ud fra dette tydeligt at se, at Sawyer er i opposition til Hybels værk. Som tidligere illustreret anfægter Hybel Sawyers bidrag til Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie og skrev som svar på blandt andet Sawyers kritik følgende:

"Det er i hvert fald ikke svært at forstå Anders Bøghs og Peter Sawyers budskab i deres debatindlæg – det er slet skjult propaganda for et ensrettet videnskabssyn og forsvar for den nationalhistoriske idyl. Det er her hunden ligger begravet." (Hybel, 2004: 224).

Ligesom tidligere, kan man ud fra ovenstående citat se, at Hybel mener, at Sawyers og Bøghs kritik af hans bog bunder i, at de har et ensrettet videnskabssyn og vil forsvare en nationalhistorisk idylliserende historieskrivning. Ved at bruge netop betegnelsen idyl om historieskrivningen, siger Hybel samtidig, at den danske historieforskning omkring Danmarks vikingetid og tidlig middelalder lukker øjnene for de realiteter, der viser et andet billede af Danmarks fortid. Der eksisterer altså ifølge Hybel et forvrænget billede af Danmark under vikingetiden og den tidlige middelalder. Hybel fremstiller dette syn endnu engang således:

---

⁶ http://bibisawyer.se/page_1235430751516.html

”Der findes ringborge i Frisland, som er næsten identiske med Trelleborg, og byggeriets kronologi og geografi knytter ringborgene til de store frankiske og tyske kejserdømmers periferiområder – først i det nordvestlige Frankrig, herefter i det nuværende Holland, så i Nordvesttyskland og til sidst i Danmark. Det ligner en tanke, men den passer ikke godt i den nationalhistoriske romantik.” (Ibid.: 227).

Af citatets sidste sætning fremgår det, at Hybel mener, at selvom de danske ringborge er tilnærmelsesvis identiske med andre typer ringborge i Europa, får en sådan tanke ikke den danske forskning indenfor vikingetid og tidlig middelalder til at revidere deres opfattelse af, at ringborgene indikerer, at der fandtes en stærk kongemagt i Danmark. Ud fra citatets sidste sætning kan det læses, at grunden til dette ifølge Hybel er, at dansk historiskrivning er præget af en nationalhistorisk romantik.

Den sidste af debatdeltagerne, vis fremstillinger indenfor nærværende speciales fokusområde, jeg vil inddrage, er som sagt Niels Lund. Lund blev ansat som lektor ved Københavns Universitet i 1970 og blev senere ansat som professor samme sted⁷ - en stilling Hybel også havde ansøgt om. Siden starten af 1990'erne har Lunds forskningsområde, at dømme ud fra hans publikationer, været dansk vikingetid, hvor han især har beskæftiget sig med kristningen af Danmark i tiden omkring Harald Blåtands regeringstid⁸.

Som nævnt deltog Lund ligeledes i debatten omkring 'Danmark i Europa', ligeledes med en kritik af Hybels forskning og stillede ligesom Sawyer spørgsmålstejn ved de resultater Hybel kom frem til. Fx skriver Lund, at det felttog Otto I foretog op gennem Jylland, som Hybel beskriver som værende eksisterende, tidligere er blevet belyst, i en afhandling af Otto Grund i 1871, som ikke eksisterende (Lund, 2004: 224). På samme måde anklagede Lund Hybel for sin udlægning af ringborgene. Lund skriver:

”Et andet forslag, som næppe ville være blevet fremsat, hvis Hybel havde interesseret sig for, og sat sig ind i, >>hvad forskningen mener at vide<<. Vedrører trelleborgene. Han fremsætter den

---

7

https://www.linkedin.com/profile/view?id=176204288&authType=NAME_SEARCH&authToken=VI0z&locale=en_US&srchid=4276169081433600689246&srchindex=1&srchtotol=41&trk=vsrp_people_res_name&trkInfo=VSRPsearchId%3A4276169081433600689246%2CVSRPtargetId%3A176204288%2CVSRPcmpt%3Aprimary%2CVSRPnm%3Atrue

⁸ [http://saxoinstitute.ku.dk/staff/?pure=en%2Fpersons%2Fniels-lund\(e51c31dc-2667-4ffe-b945-4eeee53ebab4\)%2Fpublications.html&page=5](http://saxoinstitute.ku.dk/staff/?pure=en%2Fpersons%2Fniels-lund(e51c31dc-2667-4ffe-b945-4eeee53ebab4)%2Fpublications.html&page=5)

hypotese – skud fra hoften er nok en mere dækkende betegnelse – at bygherren er den tyske kejser, som i denne periode skal have haft herredømmet over Danmark eller dele deraf.” (Ibid.: 225).

Citatet illustrerer, at Lund er yderst kritisk overfor Hybels hypotese omkring ringborgenes tilblivelse og i det hele taget forholder Lund sig med stor skepsis overfor Hybels ’Danmark i Europa’. Når dette er sagt er det vigtigt at nævne, at Lund generelt set har et skeptisk blik for alt, der ikke direkte kan læses ud fra historiske kilder og det er almen viden indenfor dansk middelalderforskning, at Lund er kildekritisk traditionalist.

Lunds kritik stiller ham i naturlig opposition til Hybel, hvorfor hans fremstillinger af Danmarks forhold til Det tyskromerske Kejserrige og herunder de fokuspunkter som jeg tidligere opstillede vil blive undersøgt. Den litteratur som vil danne baggrund for min undersøgelse af Lunds position vil hovedsageligt være: ’Forholdet mellem Danmark og Tyskland i det 10. århundrede’ (2011)⁹.

Ud over de forskere der deltog i debatten i Historisk Tidskrift, findes der andre forskere, der inden for de sidste ti år har bidraget med publikationer indenfor dette forskningsfelt. Jeg vil hovedsageligt anvende, Michael H. Geltings fremstillinger. ’Viborg stifts grundlæggelse – og den danske kirkes udvikling i 1000-tallet’ (2010) og ’The Kingdom of Denmark’ (2007). Fælles for disse er, at de beskæftiger sig med Harald Blåtands overgang til kristendommen, kristningen af Danmark og etableringen af den danske kirke. Gelting har været redaktør for flere antologier, ligesom han har medvirket i flere internationale antologier, hvorfor hans forskning må anses for værende bredt anerkendt. Det skal dog ikke undlade hans fremstillinger for at blive behandlet på samme måde som de tidligere nævnte forskeres fremstillinger. Ligesom Hybel, mener Gelting, at Danmarks historie i sen vikingetid og tidlig middelalder må sættes ind i en europæisk kontekst for kunne forstås fuldt ud, og mener modsat Lund, at man godt kan drage konklusioner, som er sandsynlige uden, at der nødvendigvis behøves at findes en kilde, der direkte kan bekræfte ens hypoteser.

---

⁹ Vedlagt som bilag

3 Harald Blåtands overgang til kristendommen og kristningen af Danmark

Harald Blåtands overgang til kristendommen og den efterfølgende kristning af Danmark, der blev berettet om på Jellingestenen - og som jeg senere vil gå i dybden med - var ikke første gang det blev forsøgt at omvende danerne. Ifølge Hybel begyndte missionsvirksomheden for alvor i Danmark i 820'erne ved Ærkebiskop Ebo af Reims og sidenhen Ansgar, der var knyttet til bispesædet i Reims (Hybel, 2003: 44).

I Sawyers fremstilling af kristningen af Danmark, begyndte denne allerede omkring 700, men uden videre held og uden noget politisk formål fra de frankiske herskeres side (Sawyer, 1988: 13-14). Sawyer er enig i, at et decideret missionsforsøg først startede i 820'erne og beskriver denne på samme måde som Hybel (Sawyer, 1988: 113+118-121).

Hybel mener imidlertid, at den kristne mission brød sammen for en periode pga., at den kejserlige vasal – og kristendøbte i Mainz – Harald (ikke Blåtand) mistede grebet om det len han havde fået af den frankiske kejser. Kort efter beskriver Hybel ud fra et stykke af 'Ansgars Levned' - nedskrevet af Ansgars elev Rimbert, død i 865, og oversat af P.A. Fenger i 1885 - at Ansgar under Hårik, enekonge af Danmark, tog missionen op på ny. Hybel skriver med henvisning til Fenger, at Asgar ved sit gode forhold til kongen fik tilladelse til at oprette en kirke i Hedeby og under Håriks søn, fik tilladelse til at oprette yderligere en kirke i Ribe (Hybel, 2003: 44). Herefter bemærker han:

"I det lys er det måske ikke så opsigtsvækkende, hvis resterne af den stavkirke, der for nylig er fundet ved Fredbjerg i Vesthimmerland, virkelig viser sig at være fra 800-tallet. Men alt var forgæves på længere sigt. Efter Ansgar er der ingen vidnesbyrd om kristendommens fremgang i Norden. I 845 blev det missionscenter, som Ansgar havde fået oprettet omkring bispedømmet i Hamburg, plyndret." (Hybel, 2003: 45).

Jeg mener, at den kirke i Himmeland Hybel nævner i citatet kan være et argument for, at kristendommen havde dybere rødder i Danmark, end Hybel tillægger den. Himmerland er ikke Sønderjylland, men det nordlige Midtjylland. Samtidig må Fredbjerg tænkes at være noget mindre end de store handelspladser, Ribe og Hedeby. At kristendommen nåede ud til et tyndt befolket område som Fredbjerg og kan findes i det nordlige Midtjylland kan skyldes, at den var ved at vinde større tilslutning. Alligevel mener Hybel, at kristendommen efter 845 ikke havde grobund i Danmark pga., at missionscenteret omkring bispedømmet i Hamborg blev plyndret af danerne i 845, og at der herefter ikke er flere vidnesbyrd om kristendommens udbredelse i Danmark. Først ved beretningerne om Harald Blåtands overgang til kristendommen, mener Hybel, at der kan findes tegn på kristendom i Danmark (Ibid.: 75).

Sawyer nævner også plyndringen af Hamborg 845 og selvom han ikke fremlægger den karolingiske missionsvirksomhed så brat afsluttende, som Hybel er han enig i, at missionsvirksomheden døde ud i slutningen af 800-tallet og at man igen først hører om et missionsforsøg omkring midten af 900-tallet (Sawyer, 1988: 125).

Geltings fremstilling af den tyske missionsvirksomhed i Danmark ligner til forveksling Sawyers og når der ses på Geltings referencer, optræder Sawyers publikationer også flere gange (Gelting, 2007: 76). Gelting mener, at den tyske missionsvirksomhed i 800 og 900-tallet (Gelting må herunder også regne Harald Blåtands overgang til kristendommen med) vidner om, at man ad diplomatisk vej forsøgte at opnå fredsforhold eller måske endda en alliance med de danske konger (ibid.: 79).

I sin fremstilling af Harald Blåtands konvertering til kristendommen gør Hybel rede for fire beretninger om Haralds overgang til kristendommen¹⁰ heraf to af Adam af Bremen, én af Routger¹¹ og én af Widukind af Corvey.

Den første fremstilling Hybel redegør for, er Adam af Bremens beskrivelse af, hvordan Henrik I's (919 – 936) hærtog igennem Jylland resulterede i, at Ærkebisp Unni ved Hamborgkirken kunne begynde missionsvirksomhed mod det danske rige rige:

”Det er dog ikke hele historien om, hvordan Harald Blåtand antog kristendommen. Der findes tre andre historier om Haralds omvendelse. Adam af Bremen fortæller senere, hvordan det gik til, da Harald endelig blev døbt. Før vi skal høre om det, skal vi se på to andre beretninger om Haralds dåb.” (Hybel, 2003: 75)

Citatet illustrerer, at Hybel ikke direkte afviser Adam af Bremens beretning om Kong Henriks indflydelse på Haralds antagelse af kristendommen, men at der findes flere beretninger om Haralds konvertering og heriblandt Adam af Bremens beskrivelse af Harald Blåtands dåb.

Den anden konverteringshistorie Hybel præsenterer, er Widukind af Corvey's. Hybel beretter om, at Widukind, i sin sakserkrønike fra slutningen af 960'erne om Harald Blåtands dåb, skriver:

---

¹⁰ Det er utydeligt ud fra Hybels fremstilling, hvorvidt han skelner mellem dåb og omvendelse. Begge begreber bliver benyttet til at betegne Haralds antagelse af kristendommen. Derfor antager jeg, at når Hybel anvender betegnelsen omvendelse, mener han det samme, som når han anvender betegnelsen dåb. (Se efterfølgende citat). For at undgå misforståelser, vil jeg, når jeg selv nævner denne begivenhed ikke kalde den for dåb eller omvendelse, hvilket jeg heller ikke har gjort tidligere, men i stedet benævnt den som Haralds overgang eller konvertering til kristendommen. Begreberne 'omvendelse' og 'dåb' bliver således kun anvendt når de referer til de forskellige forskeres brug heraf, eller at de står direkte nævnt i de kilder forskerne benytter sig af.

¹¹ I Hybels 'Danmark i Europa 750-1300' staves Routger konsekvent Routgeri

” (...) at danerne ved en fest påstod, >> at Kristus nok var en gud, men at der også var andre guder, der var større end han. << Det ville den tilstedeværende biskop Poppo ikke have siddende på Kristus. Han hævdede, at Kristus var noget særligt, >> mens afguderne var demoner <<, og for at bevise det, gik han ind på at >> bære gloende jern for den katolske tro <<. Poppo slap naturligvis helskindet fra det, og Kong Harald, der havde anstillet bevisførelsen, var solgt. Han >> besluttede kun at ære Kristus som gud og bød de folk han herskede over, at forkaste afguderne <<.” (Hybel, 2003: 76).

Hybel skriver, at vi ikke kan vide om historien er sand, men at den sandsynligvist har virket sand i samtiden, da bevisførelse ved jernbyrd var almindelig skik.

Den tredje beretning om Haralds konvertering Hybel nævner, er fra Routgers levnedsskildring af ærkebiskop Bruno af Køln, ligeledes fra slutningen af 960'erne. Hybel citerer – via sin egen oversættelse af Irene Schmale-Otts tyske oversættelse fra 1954 – Routger således: ”>> *Selv disse barbarers råhed og hovmod blødte han snart op. Således gik tiden og kong Harald underlagde sig Kristi Rige med en stor mængde afsit folk << (...)*” (Ibid.)

Herpå konkluderer Hybel, at Routger sandsynligvist mente, ved at skrive Kristi Rige, at Harald Blåtand både blev døbt og underkastede sig ” (...) *Det hellige tysk-romerske Kejserrige(...)*” (Ibid.). Hybel argumenterer ikke for sin tolkning men nævner, at den ligger på linje med Adam af Bremens beretning om Harald Blåtands dåbshandling, undtagen at ærkebiskoppen der stod for dåben ikke var Bruno af Køln:

”*Hvis det er rigtigt, ligger Routgeris udlægning på linje med den anden af Adam af Bremens beretninger om Haralds omvendelse, den der omhandler selve dåbshandlingen, bortset fra naturligvis at Routgeri giver ærkebiskop Bruno æren for de vilde normanners underkastelse.*” (Ibid.: 76-77)

Adam af Bremens beskrivelse af Haralds dåb er den dåbshandling Hybel mener, der ligner Routgers fremstilling, og er den fjerde og sidste af Hybels præsentationer af Haralds overgang til kristendommen. Ved Adam af Bremen beskriver Hybel, at inden Harald blev døbt, havde Kejser¹² Otto hærgnet i Jylland pga. Harald Blåtands angreb mod ham syd for Hedeby. På Ottos tilbagefærd mødte Harald ham i et slag, hvilket Otto vandt, hvorefter han underlagde sig Haralds rige. Harald kunne imidlertid få sit rige tilbage, hvis han ville indføre kristendommen heri. Straks efter dette påbud modtog Harald, hans hustru og søn dåben. Otto stod fadder til Haralds søn og døbte ham Sven Otto:

---

¹² I Hybels brug af Adam af Bremen står der Kong Otto i stedet for Kejser Otto.

”(...) og Haralds >> rige blev underlagt kong Otto, men Harald fik det tilbage af denne på betingelse af, at han indførte kristendommen hos danerne. Harald selv modtog straks efter dåben sammen med sin hustru Gunhild og deres lille søn, som vor konge stod fadder til og døbte Sven Otto.” (Ibid.:77).

Forskellen mellem Adam af Bremens og Routgers fremstilling af Haralds dåb er ifølge Hybel, hvem der udfører dåbshandlingen. Denne forskel bagateliser han ved at skrive, at de to beretninger er på linje med hinanden. Forskellen har imidlertid stor betydning. Hvis kejseren stod for dåben, er der større belæg for at hævde, at det dansk-tyske forhold var præget af, at den tyskromerske kejser havde politisk interesse i Danmark. Derimod bliver kejseren ikke nævnt i Routgers beretning. Her er det - som illustreret ved citatet - ærkebiskop Bruno af Köln, der omvender Harald (bemærk ikke døber), hvorfor Otto I ikke behøver at være indblandet eller have interesse i Haralds konvertering. Det skal kort bemærkes, at en af grundene til, at Hybel ønsker at knytte Adam af Bremens beretning til Routgers af samme, kan være pga. den kildestatus som værende stærk tendentiøs og utroværdig Adam af Bremen har, i en bred kreds af middelalderforskere, hvorfor Hybel ønsker at knytte den til en mere troværdig kilde, Routger.

I forlængelse af beskrivelsen af Haralds overgang til kristendommen, kan Brunos omvendelse af Harald alligevel ses som værende af politisk karakter, hvis man ligesom Gelting mener, at Haralds konvertering fandt sted, mens Otto I var i Italien og ærkebiskop Bruno stod for Det tyskromerske Kejserriges udenrigspolitik i mellemtiden. Det skal imidlertid nævnes, at Gelting ikke mener, at Harald konverterede via Bruno, men ved Widukind (Gelting, 2007: 79-80).

I sin beskrivelse af Haralds dåb fremstiller Hybel Adam af Bremens fortælling som ”(...) næppe helt autentisk.” (Ibid.). Denne kommentar kan let tolkes som, at Hybel mener, at noget af beretningen kan være sand, da han ved brugen af *helt* fremstiller noget af den som værende plausibel. Modsat hvis han undlod *helt* og i stedet skrev næppe autentisk, ville han give udtryk for, at han satte større tvivl ved Adam af Bremen. Samtidig kan Hybels pointering af, at den islandske forfatter til 'Knytlinge Saga', nedskrevet i 1200-tallet, udlægger Haralds antagelse af kristendommen på samme måde som Adam af Bremen ligeledes tolkes som et argument, Hybel fører for, at netop Adam af Bremens udlægning har en vis sandhedsværdi. Hybel forsvarer således sin brug af Adam af Bremen, da han er bevidst omkring, at middelalderforskningen anser kilden som problematisk. Han retfærdiggør sin brug både ved at kalde Adams beretning, næppe helt autentisk og ved at knytte den til 'Knytlinge Saga'. Hybels forsvar er også nødvendigt, da der ikke

er tvivl om, at han hælder mest til den sidstnævnte af Adams to beretninger af de fire fremstillinger, han præsenterer. Når dette sættes sammen med hans tidligere tolkning af Routgers fremstilling og hans fremstilling af dennes lighed med Adams, må det siges, at Hybel derved indirekte fremstiller Haralds dåb som en underkastelseshandling, hvorved han lagde sig ind under Otto I og dermed Det tyskromerske Kejserriges herredømme. Hybel formulerer det således:

”Adam af Bremens historie er som helhed nok en realistisk beskrivelse af, under hvilke omstændigheder Harald blev kristnet. (...) Adam af Bremens beretning om Haralds underkastelse og antagelse af kristendommen er ikke første gang, vi støder på dåben som et symbol på underkastelse.” (Ibid.: 78)

Ovenstående citat er interessant af flere grunde. For det første, illustrerer det på udmærket vis, hvordan Hybel er tilhænger af Adams udlægning af Haralds dåb. For det andet pointerer Hybel heri, at han mener, at denne dåb er et symbol på underkastelse. Hybel argumenterer for dette ved, at det er set før, at dåben var symbol på underkastelse. Hybel giver ikke eksempler på dette, men det kunne tænkes, at Hybel refererer til sin beskrivelse af Rollos dåb i Frankrig i starten af 900-tallet (ibid.: 53) og en tidligere Haralds dåb i starten af 800-tallet (ibid.: 44-45), men det er ikke tydeligt i Hybels fremstilling.

Efter beskrivelsen af Harald Blåtands dåb konkluderer Hybel, at den tyskromerske kejser opfattede ham som sin vasal. Der bliver ikke ført videre argumentation for, at Haralds dåb var et symbol på underkastelse ej heller, at Harald var kejserens vasal. Ved at sammenkæde Haralds dåb med at han bliver kejserens vasal, gør Hybel dåben til et ritual, der besegler et herre/vasal forhold. Inden for traditionel feudalforskning har man ligeledes talt om et ritual, der besegler et herre/vasal forhold, men denne rite bliver ikke på noget tidspunkt omtalt som en dåb (Bagge m.fl. 2011: 1-5). Heller ikke Hybel beskriver noget sted dåben som værende et ritual, der beseglede et herre/vasal forhold. Han beskriver derimod at grundlaget for, at to parter kunne indgå et herre/vasal forhold var, at de begge to var kristne. Der er en forskel heri. Alligevel virker det som om, at Hybel ikke skelner mellem grundlaget for at Harald kunne blive Otto I vasal (dåben) og det, at han blev vasal, som han fremstiller, Harald blev ved sin dåb.

Grunden til at Hybel argumenterer for, at Harald Blåtands dåb kan ses som en underkastelse, skal findes i den måde, han beskriver den tyskromerske kejsers autoritet på:

”Man kan tale om en forening af verdslig og gejstlig magt. Kejseren blev opfattet som både kejser og præst. Den verdslige magt havde et sakralt indhold, og magten blev distribueret fra paven til kejseren og videre til hans vasaller. Det var derfor de danske herskere, der søgte beskyttelse hos

eller samarbejde med de karolingiske kejsere i 800-tallet blev døbt. Som vi skal se, gjaldt det også de danske konger, der samarbejdede eller blev presset af de tyske kejsere i 900-tallet, også de antog kristendommen. Kristendommen havde en vigtig symbolværdi i magtudøvelsen, men kirkens forrang var kun ideologisk. Sagen var i virkeligheden en anden. (...) Den tyske kejser var i praksis kirkens overhoved. (...) De tyske kejsere indsatte bisperne, ligesom de karolingiske og byzantinske kejsere. Bortset fra sakramen-terne tog kejseren sig af alle kirkelige funktioner, og han blev salvet og kronet af Guds nåde.” (Ibid.: 62-63).

Citatet illustrerer, hvordan Hybel fremstiller kirken som værende underlagt kejserens autoritet igennem 800- og 900-tallet og hvordan kejseren samtidig med at være kejser også blev opfattet som værende præst. Ud fra Hybels forståelse af forholdet mellem kejser og kirke, giver det mening, hvorfor Hybel forstår, Haralds underkastelse og vasalskab som trådt i kraft, idet Harald lod sig døbe og indtrådte i den katolske kirke, da han derved træder ind i en kirke, hvor den tyske kejser var overhoved/herre. Hybel beskriver ikke dette systematisk og direkte, men hvis der skal være stringens i Hybels fremstilling af Haralds dåb og påstand om, at han ved sin dåb blev den tyske kejsers vasal, må dette være hans argumentation.

Hybel tager udgangspunkt i den tyskromerske kejsers position og forholdet mellem kejsermagt og gejstlighed. Dette er grunden til, at han kalder Harald for kejserens vasal. Omvendt nævner Hybel, at det er usikkert, hvorvidt Harald selv opfattede sig som Otto I's vasal.

Hybel tillægger ikke Widukinds beretning om Poppo's konvertering af Harald stor betydning, men nævner blot, at den har virket sandsynlig, da den blev nedskrevet. I stedet er Hybels fremstilling stærkt præget af Adam af Bremens og Routgers beskrivelse af, hvordan Harald Blåtand blev henholdsvis blev døbt og omvendt.

Når man vender blikket mod Sawyers holdning til Adam af Bremens beretning om Harald Blåtands dåb, kalder han den: "(...) *det rene opspind*." (Sawyer 1988, 237). Ud fra klassisk kildekritik affejer Sawyer Adams beretning, der er skrevet ca. 100 år efter dåben fandt sted, fordi den ikke stemmer overens med den samtidige beretning af Widukind (ibid.).

Yderligere mener Sawyer, at hvis Otto I havde været indblandet i Haralds konvertering, ville Widukind have nævnt det. Selvom Sawyer lægger stor vægt på Widukind som kilde, er det ikke hans hovedkilde til Haralds overgang til kristendommen. En af grundene til dette er, at han, modsat Hybel, skelner mellem omvendelse og dåb – og pointerer at Widukind ikke nævner Harald Blåtands dåb men kun hans omvendelse:

”Widukind nævner intet om Haralds dåb eller konfirmation, men han ville ikke kunne blive et fuldgældigt medlem af den kristne kirke uden at have været igennem begge del af indvielsesritualet, og dette kunne kun forrettes af en biskop. Bisper behøvedes også til så vigtige funktioner som kirke- og præsteindvielser.” (Ibid.: 239).

Ud over at citatet illustrerer Sawyers skelnen mellem omvendelse og dåb, belyser det også, at Sawyer anser Harald som døbt, selvom det ikke nævnes af Widukind. Dette vil jeg vende tilbage til efter kort at nævne, at Sawyer på et andet sted ikke skelner mellem omvendelse og dåb. Denne divergerende måde at omtale omvendelse og dåb vil fremgå af nedenstående citat¹³. Derudover vil citatet demonstrere Sawyers antagelse om Harald som værende døbt inden 965.

”Der findes flere beretninger om denne dåb. Ifølge den samtidige beskrivelse af ærkebiskop Brunos Levned fandt den sted mens Bruno var ærkebiskop i Köln, dvs. 953-65. Widukinds skildring er omtrent fra samme tid. Den omtaler omvendelsen midt under beskrivelsen af andre tildragelser fra 962-65, da kejser Otto 1. var i Italien; men det betyder dog ikke nødvendigvis at det skete lige på det tidspunkt. Widukind kan have omtalt dåbshandlingen dér fordi Harald (...) passede naturligt ind i fremstillingen. Dåben kan også være af tidligere dato; men at den med sikkerhed har fundet sted før sommeren 965 bevises af et dokument som Otto 1. udstedte den 26. juni 965.” (Ibid.: 224).

Ligeledes kan man ud fra citatet se, hvilke kilder Sawyer lægger mest vægt på. Han fremstiller Widukinds beretning som uden nogen kronologisk struktur i begivenheder, hvilket gør, at tidsangivelsen af Haralds dåb er usikker. Derimod har Sawyer større tillid til det dokument Otto I udstedte i sommeren 965. Dokumentet er af kirkeretslig art og har at gøre med de danske bispedømmer. Sawyer udlægger Otto I's brev således, at Danmarks kristning ikke længere var den tyskromerske kejsers anliggende, men Haralds, og at de danske bisper nu ligeledes var den danske konges ansvar. Derfor mener Sawyer, at brevet er en direkte forlængelse af Haralds omvendelse (forstået som dåb), da overdragelse af missionsvirksomhed og ansvar for de danske bisper, ikke ville kunne foregå, hvis Danmark ikke var blevet en del af den katolske kirke (ibid.: 224+ 239). Ud over at lægge vægt på dette dokument som kilde, har de arkæologiske kilder også stor vægt hos Sawyer. De store ændringer i Jelling - anlæggelsen af, en for danske forhold i samtiden, størrelsesmæssig stor kirke, Jellingestenen og genbegravelsen af Haralds far, Gorm, efter kristen gravskik vidner ifølge Sawyer om, at Harald Blåtand blev døbt (ibid.: 239).

---

¹³ Sawyers skelnen eller mangel på samme, kan skyldes den danske oversættelse af Sawyer.

Modsat Hybel tillægger Sawyer ikke Haralds dåb betydning i forhold til hans afhængighed af den tyskromerske kejser (ibid.: 234). Han henviser diskret til en tidligere diskussion omkring, at Det tyskromerske Kejserrige har haft herredømme over Danmark, og at Otto I's brev er blevet udlagt som et bevis for tysk overherredømme. Sawyer betoner, at han ikke er af denne holdning, og at der ingen steder i et omfangsrigt kildemateriale findes belæg for tyskromersk overherredømme.

På baggrund heraf, ser Sawyer ikke Harald Blåtands dåb som udtryk for underkastelse, ej heller at han blev den tyskromerske kejsers vasal. Haralds dåb er ifølge Sawyer et rent kirkeligt anliggende og han mener ikke, at den tyskromerske kejser har deltaget i den eller, at den var udført på ordre fra Otto I (ibid.).

På alle fronter fremstiller Sawyer Harald Blåtands omvendelse/dåb forskellig fra Hybel. De kilder han bruger som hovedkilder er forskellige, baggrunden, hvordan den blev udført og følgerne af dåben er forskellige fra Hybels måde at præsentere Haralds dåb på. Grunden til at Sawyer tolker følgerne af Haralds Blåtands dåb forskelligt fra Hybel er, at han forstår de politiske forhold i datidens Europa anderledes. I sin fremstilling af Danmark omkring dåben af Harald, har Sawyer ikke megen fokus på andre udenrigspolitiske forhold end dem, der direkte angik Danmark. Således spiller forholdet mellem kejsermagt og pavemagt ingen rolle for Sawyer. Han anser ikke den tyskromerske kejser som overhoved for kirken, hvilket er én af grundene til, at han ikke mener, at Otto I er indblandet. På samme måde er dåben ikke et symbol på underkastelse for Sawyer. Når Sawyer beskriver dåben som indblandet i forhandlinger, beskriver han den som en form for besejling af aftaler, ikke som udtryk for et herre-vasal forhold (ibid.: 118). At Det tyskromerske Kejserrige ikke havde andel i Haralds dåb fornægter Sawyer ikke. Han nævner både den tyskromerske kirkes missionsvirksomhed i Danmark og at Otto I opmuntrede hertil, og hvordan en bekymring for tysk intervention kunne motivere Harald til at blive døbt (ibid.: 234).

Ligesom Sawyer, mener Lund, at Adam af Bremens beretning om Harald Blåtands dåb - og om Danmark i 900-tallet idet hele taget – er utroværdig (Lund, 2011.: 7 + 11-12 og Lund, 2006: 8). I 'Forholdet mellem Danmark og Tyskland i det 10. århundrede' diskuterer Lund de resultater Hybel kom frem til i 'Danmark i Europa' og fremstiller især hans brug af Adams beretning om Harald Blåtand som dårligt kildekritisk arbejde. Som sagt indtager Lund samme position som Sawyer og mener at Adams fremstilling af Harald er drevet af et bestemt plot:

”Han havde brug for en bestemt Harald-skikkelse i sit ærkestifts kamp for overlevelse i 1070'erne; derfor skabte han den Harald, som kunne tjene hans formål (Janson 1998; Janson 2004; Lund

1998, kap 2). At han fremstiller Harald som afhængig af Riget, ligger lige i forlængelse af hans tendens og kan derfor ikke tillægges stor vægt.” (Lund 2011: 7).

I citatet henviser Lund til både sin egen publikation og til Henrik Jansons¹⁴ fra 2004, 'Konfliktlinjer i nordeuropæisk kyrkoorganisation'. Samtidig belyser citatet, hvorfor Lund ikke har stor tiltro til Adam af Bremens beskrivelse af Harald Blåtands døb.

Det er ikke kun Hybels brug af Adam, Lund argumenterer imod. Flere steder argumenterer Lund imod Hybels antagelse om, at Haralds rige var et tysk lydrike og kritiserer hans sammenligning mellem Adams og Routgers fremstilling:

”Det er nu vanskeligt at se, hvorledes disse beretninger ligger på linje, eller refererer til samme begivenhed. Ikke blot giver Routger Bruno æren, medens Adam, som Hybel rigtigt bemærker, giver Otto den Store den, men der er hos Routger ingen antydning af brug af militær magt for at opnå Haralds og danernes omvendelse; det foregik, som vi ved fra Widukind, ved Poppo's jernbyrd, og det er senere blevet klart, at Poppo er identisk med Brunos efterfølger som ærkebisp, Folcmar.” (Ibid.: 8).

Ud over at illustrere Lunds kritik af Hybels kildebrug, er ovenstående citat et eksempel på, hvilken beretning Lund mener, er den mest troværdige om Harald Blåtand. Ved ytringen: *”Som vi ved fra Widukind”* giver Lund udtryk for, at Widukinds beretning er troværdig. Derfor bruger Lund ligesom Sawyer, Widukind som en slags rettesnor: Hvis de andre beretninger stemmer (u)overens med Widukind, er de (u)sande, og ud fra Widukinds beretning slutter Lund, at Harald Blåtand ikke var under Otto I's styre, da der ikke findes belæg herfor i denne. Som tidligere belyst er Lunds artikel fra 2011 ment som en argumentation mod de resultater, Hybel tidligere er kommet frem til. Derfor inddrager Lund ligesom Hybel Routgers beskrivelse af Harald Blåtands omvendelse og bruger denne til at modargumentere Hybel. Det særlige er, at Lund går direkte til den latinske tekst og kommer frem til en anden oversættelse end Hybel. Hybel bruger tidlige nævnte Irene Schmale-Otts tyske oversættelse og oversætter den til dansk på følgende måde:

”>>Selv disse barbarers råhed og hovmod blødte han snart op. Således gik tiden og Kong Harald underlagde sig Kristi Rige med en stor mængde af sit folk << (...)”(Hybel, 2003: 76).

I citatet fremgår det, at Harald underlagde sig Kristi Rige. Det er svært at vide, hvad der menes med dette, da det må siges, at ingen endnu i verdenshistorien har formået at underlægge sig Kristi Rige. Hybel forstår da heller ikke udsagnet på den måde, men tolker det som, at Harald *lagde sig under*

---

¹⁴ Henrik Janson er senior lektor ved historiske studier på Gøteborgs Universitet og hans publikation 'Konfliktlinjer i nordeuropæisk kyrkoorganisation' optræder som reference i flere af de tekster både Lund og Gelting har publiceret.

Kristi Rige. I forlængelse heraf tolker Hybel, at Kristi Rige er det samme som Det tyskromerske Kejserrige:

”Men hvad mente Routgeri med, at Harald og en del af hans folk underlagde sig Kristi Rige? Mente han, at Harald simpelthen blev døbt, var meningen at han underkastede sig det hellige tyskromerske Kejserrige, eller begge dele? Sandsynligvis mente han begge dele.” (Ibid.).

Man kan mene, hvad man vil, om Hybels udlægning af Routger, men man må forstå den ud fra den måde han tolker teksten. Det gør Lund ikke, men nævner blot, at Hybel ikke har nogen argumentation for sine spekulationer (Lund, 2011: 8).

I sin publikation fra 2011, giver Lund ikke sit eget bud på, hvornår Harald konverterede til kristendommen, hvorledes det skete og følgerne heraf ej heller baggrunden. Det der kan læses ud fra Lund er, at han i hvert fald ikke mener, at den kom til udtryk på den måde Hybel antager og at konsekvenserne heraf heller ikke var, at Harald Blåtand blev Otto I's vasal. Lund argumenterer imod Hybel ved at gennemgå alle de kilder Hybel bruger i sin argumentation og kommer frem til, at der ikke findes belæg i kilderne for Hybels antagelse om, at Haralds dåb var udtryk for tysk overherredømme i Danmark.

Det diplom fra 965, hvori de danske bispedømmer bliver nævnt og som Sawyer udlægger som påvisning for, at Harald Blåtand blev døbt og fortsat havde sin uafhængighed i øje, udlægger Lund som et udelukkende indre tysk dokument, som skulle have til hensigt at sikre, at Hamburg-Bremens ærkestift kunne forsvare sig – ved at påvise at have suffraganer under sig – mod ærkestiftet i Kölns anklager om, at ærkebispesædet i Hamburg-Bremen ikke var et ægte ærkebispesæde (ibid.: 16). På baggrund heraf mener Lund, at den tyskromerske kejsers indflydelse i Danmark under Harald ikke var eksisterende, da den hang sammen med ærkesædet i Hamburg-Bremens indflydelse, hvilken Lund mener, der ikke er baggrund for at hævde var til stede i Danmark under Harald Blåtand (ibid.).

Således er der hos Lund ingen beskrivelse af Haralds dåb – eller overgang til kristendommen – kun en argumentation mod Hybels beskrivelser og en kildekritisk gennemgang af hvornår den *ikke* fandt sted. Det tætteste Lund kommer på at fremstille Haralds dåb er ved sammenstillingen af Widukinds og Routgers beskrivelse heraf, men også disse beskrivelser argumenterer han imod som værende en fremstilling af Harald Blåtands dåb (ibid.: 8).

Inddrages Gelting i diskussionen omkring hvordan Harald Blåtand overgang til kristendommen foregik og hvorledes dette påvirkede det danske forhold til Det tyskromerske Kejserrige, kan man

se, at han på flere områder læner sig op af den position Sawyer og til dels Lund indtager og han henviser både til Sawyers 'Da Danmark blev Danmark' og til Lunds publikationer. Modsat er der ingen nævnelser af Hybel eller hans publikationer.

På samme måde som Sawyer ser Gelting Haralds overgang til kristendommen som udtryk for en vis bekymring for tyskromersk intervention i Danmark og mener, at Haralds konvertering er fundet sted omkring 963 (Gelting, 2007: 79). Gelting benytter Widukind som kilde og mener pga. hans samtidighed, at den er plausibel. Modsat Sawyer har Gelting større tillid til Widukinds kronologiske struktur og fastlægger på baggrund af denne, at konverteringen sandsynligvis blev udført i 963 (ibid.:80). Samtidig mener Gelting, at man skal se Haralds overgang til kristendommen som en del af de anspændte forhandlinger, der fandt sted mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige på dette tidspunkt. Gelting er således delvis uenig med Lund. Modsat Lund argumenterer Gelting for, at Harald Blåtand overgik til kristendommen, og at det skete i forbindelse med forhandlinger mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige, men at det skete på baggrund af et militært pres fra Otto I, som Adam af Bremen fremstiller det, fremlægger Gelting som fejlagtigt. I tråd med Sawyer og Lund stiller Gelting sig kritisk overfor Adam af Bremens troværdighed. Sin argumentation bygger han ligesom Lund på de resultater Janson kom frem til i 'Konfliktlinjer i nordeuropæisk kyrkoorganisation'. Heri argumenterer Janson for, at Poppo var identisk med den senere ærkebiskop i Köln, Folmar, der på det tidspunkt konverteringen af Harald fandt sted – ikke endnu var ærkebiskop – men alligevel en stor del af ærkesædet i Köln, da han var tæt samarbejdspartner med den daværende ærkebiskop Bruno af Köln (Janson, 2004: 221). Dette betød ifølge Gelting nedenstående:

"At the same time it meant that Denmark was converted from Hamburg-Bremen's most dangerous rival, the metropolitan see of Cologne, which had old claims to the see of Bremen. This explains why Adam of Bremen went out of his way to obfuscate the story of Poppo's ordeal and Harald's conversion, there by creating material for generations of scholarly disagreement in the nineteenth and twentieth centuries." (Gelting, 2007: 80-81).

Citatet illustrerer, hvorledes Gelting fremstiller de indbyrdes kirkelige forhold i Det tyskromerske Kejserrige og hvorfor han mener, at Adams beskrivelse af Haralds konvertering som værende Hamburg-Bremens fortjeneste som usand.

Grundstenen i Geltings fremstilling af Harald Blåtands overgang til kristendommen er Widukinds beretning herom. Det er ud fra denne, at han mener, at Harald konverterede i 963 og det er herudfra, at han argumenterer for, at Adams beretning er mistænkelig. Som sagt fremstiller Gelting Haralds

overgang til kristendommen som værende en del af flere forhandlinger mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige, men nævner ikke hvilke forhandlinger, eller hvad de kunne indeholde, kun at det dansk-tyske forhold var anspændt.

På baggrund af sin fremstilling af Haralds overgang til kristendommen, kan det siges, at Gelting ikke ser konverteringen som udtryk for, at Harald underkaster sig den tyskromerske kejser og bliver hans vasal. Geltings position ligger som sagt op ad Sawyers, da han inddrager det dansk-tyske forhold som påvirkende for, at Harald Blåtand overgik til kristendommen, derfor ser han også de kirkelige aktiviteter i Det tyskromerske Kejserrige som værende en del af Harald Blåtands konvertering og ikke kun indre tyske kirkelige aktiviteter, som Lund argumenterer for. Som illustreret i ovenstående sætter Gelting ikke tvivl ved, hvornår konverteringen fandt sted, men argumenterer ud fra Widukinds beretning. Han inddrager ikke Otto I's diplom fra 965 eller anlæggelserne i Jelling som belæg for, at det skete før 968 – som Sawyer gør.

3.1 Delkonklusion

Den ovenstående diskuterende analyse af Hybels, Sawyers, Lunds og Geltings fremstillinger viser tydeligt, at der findes forskellige positioner til, hvorledes Harald Blåtand overgik til kristendommen, hvilken indflydelse Det tyskromerske Kejserrige havde herpå og hvilke konsekvenser Harald konvertering havde for det dansk-tyske forhold.

Som det er blevet belyst indtager Hybel en isoleret position og han er den eneste af de nævnte forskere, der bruger Adam af Bremen som baggrund for det resultat han kommer frem til: At Harald Blåtands dåb skete på Otto I's krav og at dåbens konsekvens var Haralds underkastelse og indtræden i et vasallforhold til den tyskromerske kejser. Samtidig benytter Hybel sig ikke af den samtidige kilde af Widukind, hvilken de andre fremstillinger af Haralds overgang til kristendommen anvender som en hovedkilde.

På den anden fløj befinder Lund sig. Ud fra hans måde at læse kilderne på, de samme som blandt andet Sawyer benytter sig af, ser han ingen tegn på tysk indflydelse på Haralds konvertering. Ej heller kan han ud fra kilderne fastslå, hvornår Haralds overgang til kristendommen fandt sted. Det kirkeretslige dokument af Otto I i 965, argumenterer Lund for er et internt tysk kirkeretsligt dokument, hvorfor han mener, at dette dokument ikke kan bruges som et argument for, at den tyske kirke fik autoritet over en dansk.

Fælles med Sawyer og Gelting er Lunds sønderlemmende kritik af Adam af Bremen. Ligesom Gelting bygger hans kritik til dels på de resultater Janson kom frem til i tidligere omtalte artikel - dels på, at Hybel ikke har belæg for sine argumenter og påstande.

Imellem de to fløje lægger Sawyer og Geltings fremstillinger sig. Begge ser Haralds overgang til kristendommen som udtryk for en vis bekymring for tysk intervention i Danmark og at konverteringen blev udført inden 965. Gelting er mere overbevist om, at året for konverteringen er 963, da han har mere tiltro til Widukinds kronologiske struktur end Sawyer. Samtidig er Geltings fremstilling af Harald Blåtands overgang til kristendommen kun baseret på Widukind og førromtalte resultater af Janson, hvorimod Sawyer hovedsageligt bygger sin fremstilling på det kirkeretslige dokument fra 965, som han modsat Lund ikke ser som et isoleret tysk kirkeretsligt dokument, men som et dokument, der erklærer, at Danmark var blevet en del af den katolske kirke, noget der kun kunne ske, hvis Harald Blåtand var blevet døbt.

Både Harald Blåtands dåb og det kirkeretslige dokument er Hybels hovedargumentation for, at Danmark blev en tyskromersk vasalstat. Grunden til dette skal ses i Hybels forståelse af dåben som et underkastelsessymbol og forståelse af, at kirken på alle fronter var underlagt den tyskromerske kejsermagt. Således forstår Sawyer, Gelting og Lund hverken forholdet mellem kirke og kejser under Otto I eller dåben. Denne forskel og Hybels anvendelse af Adam af Bremen som kilde er de væsentligste grunde til, at Hybel på den ene side forstår Harald Blåtands dåb som udtryk for, at Danmark bliver et tyskromersk vasalrige og på den anden side, at Lund, Sawyer og Gelting ikke anser at Harald Blåtands dåb har det resultat.

4 De danske ringborge og Dannevirke

I Sawyers 'Da Danmark blev Danmark' er anlæggelsen af Dannevirke et argument for, at der i Jylland i 700-tallet fandtes én leder, der herskede over hele Jylland. Sawyer argumenterer for dette ved, at anlæggelsen af Dannevirke har:

"(...) krævet en mægtig arbejdsindsats og imponerende planlægning. Ifølge de dendrokronologiske undersøgelser blev Nordvolden og Hovedvolden lavet inden for samme år, og hvis Østervolden blev bygget samtidig, blev der i alt opført ti km vold på forholdsvis kort tid. Hver meter vold krævede tre egetræer og godt otte m³ jord. Til opførelsen af hele strækningen skulle der altså fældes godt og vel 30.000 egetræer som skulle transporteres til stedet og hugges til. Hertil kommer at ca. 80.000 m³ jord og græstørv skulle bringes til volden. Lederen af sådan et arbejde må have været en person, som virkelig har formået at samle og holde styr på en stor arbejdsstyrke. (...) Vi må tro, at hele halvøen i 730erne har været underlagt en eller anden form for ledelse, ligesom den var i begyndelsen af 800-tallet." (Sawyer, 1988: 19).

Citatet vidner om måden, Sawyer argumenterer for, at Dannevirke er et eksempel på, at Jylland var underlagt én hersker, er ved at illustrere, hvor mange materialer og hvor meget arbejde, der skulle til for at anlægge Dannevirke. Samtidig benytter han sig af traditionel arkæologisk argumentation, hvor man bruger tidsfæstelse af materialer som beleg for, hvorfor noget kan have fundet sted.

Yderligere illustrerer citatet, at Sawyer mener, at vi må tro, at Jylland var styret af én hersker. På samme måde som han argumenterer i eksemplet Dannevirke, på samme måde argumenterer Sawyer i et andet eksempel, *Kanhavekanalen* (ibid.:20-21). Disse eksempler blandt flere bruger Sawyer til at sandsynliggøre, at der i 800-tallet fandtes et dansk uafhængigt kongerige (ibid.: 22).

På samme måde benytter Sawyer sig af dendrokronologisk metode til at fastlægge, at Harald Blåtand forbedrede og udvidede Dannevirke (ibid.:222). Denne forbedring mener Sawyer, at Harald udførte pga. truslen for angreb fra Det tyskromerske Kejserrige (ibid.: 226).

At Harald havde grund til at frygte for en krig mod Det tyskromerske Kejserrige benytter Sawyer et brev fra Otto I fra 965, hvori kejseren skrev, at krig mod danerne stod for døren. Krigen blev dog ikke til noget og det var ifølge Sawyer Danmark, der brød freden ved den dansk/tyske grænse, da Harald forsøgte at indtage området syd for Ejderen. Resultatet var, at Det tyskromerske Kejserrige overvandt angrebet og til gengæld besatte Dannevirke og Hedeby, samt anlagde en fæstning i grænseområdet (ibid.)

Sawyer fremstiller Haralds modreaktion som værende utrolig initiativrig:

”Han udsendte nye mønter (...). Det nye møntpræg var demonstrativt kristent (...). Disse (...) kan opfattes som en uafhængighedsdemonstration, en reaktion mod den tyske invasion. Udbredelsen af disse mønter giver os en idé om det område Harald endnu herskede over – og man har faktisk ikke fundet nogen af disse mønter i Sønderjylland (...). Endnu mere slående er de store ingeniørarbejder, som er dateret til samme periode som den tyske besættelse af grænselandet, nemlig fæstningsanlæggelserne ved Fyrkat og Trelleborg (...)” (Ibid.:226-227).

Citatet viser, at Sawyer mener, at Det tyskromerske Kejserrige kun besatte Sønderjylland, mens Harald efter invasionen stadigvæk regerede over den del af sit rige vi kender som Danmark i dag. Sawyer argumenterer for dette ved, at Harald udstedte nye mønter - der er fundet alle steder i Danmark undtagen i Sønderjylland - og de store ingeniørarbejder - eksempelvis Trelleborg - som er dateret fra samme tid som den tyske besættelse af Sønderjylland.

I sin fremstilling af de danske ringborge beskriver Sawyer ikke direkte, hvilket formål og brug de danske ringborge havde, ej heller diskuterer han forskellige teorier omkring hvorfor ringborgene blev anlagt. Det nærmeste Sawyer kommer på et bud på, hvorfor ringborgene blev anlagt, er da, han nævner dem i forbindelse med de mange broer der blev konstrueret i samme periode og som han mener, er: *”antagelig en del af et stort og kompliceret forsvars-system.”* (Ibid.: 227). Den del af forsvarssystemet Sawyer ikke nævner, kan sandsynligvis være de danske ringborge, men det er interessant, at Sawyer ikke ytrer dette direkte. Hvis man imidlertid går ud fra, at ovenstående citat skal forstås som, at ringborgene sammen med de mange broer var det store og komplicerede forsvarsanlæg, så fremlægger Sawyer disse borge som forsvarsborge og anlagt pga. Haralds bekymring for yderligere tyskromersk fremrykning. Samtidig nævner han, at indre oprør, autonome slaviske og skandinaviske krigerbänder oppegede i Østersøen, og at der ligeledes var fare for norsk, svensk og slavisk angreb (ibid.).

På den måde kommer Sawyer ind på mange grunde til, hvorfor ringborgene blev anlagt, samtidig med, at han ikke direkte nævner ringborgene i forbindelse med det forsvarsanlæg Harald Blåtand opbyggede. Grunden til dette kan være fordi, Sawyer ikke er tilhænger af en teori frem for en anden, eller at han synes at mangle belæg for at kunne nævne ringborgenes formål og brug. Hvem der anlagde borgene er Sawyer derimod ikke tvivl om, meget sikkert mener han at vide, at det var Harald Blåtand (ibid.).

Ligesom Sawyer mener Hybel, at ringborgene Fyrkat og Trelleborg er bygget under Harald Blåtand og at Dannevirke ligeledes blev forstærket i denne periode (Hybel, 2003: 80-81). Men der stopper enigheden også.

Det første stridspunkt der her vil blive draget frem blandt mange er ikke stort, men viser alligevel en grundlæggende forskellighed. Hvor Sawyer skriver, at Aggersborg *vistnok* blev anlagt på *samme tid* (Sawyer, 1988: 227) skriver Hybel: ” (...) *måske Aggersborg blev opført på nogenlunde samme tid.*” (Hybel, 2003: 80). Selvom forskellen ikke er stor, belyser den alligevel en grundlæggende forskellighed mellem Sawyer og Hybel. Sawyers *vistnok* giver udtryk for, at hans holdning er, at sådan var det sandsynligvis, hvor Hybels *måske* giver udtryk for en tvivlende holdning til den eksisterende forskning – blandt andet Sawyers. Ligeledes er der forskel på fremstillingen af tidsintervallet ringborgene blev bygget i. Sawyer skriver, at de blev bygget på samme tid, mens Hybel skriver nogenlunde samme tid. Heller ikke her er forskellen stor, men den illustrerer, at Hybel helt ned til disse detaljer ønsker at fremstille historien om ringborgene anderledes end Sawyers fremstilling heraf.

Den grundlæggende forskel mellem Sawyer og Hybel er, hvem der står bag ringborgene. Hybel skriver, at de danske ringborge er anlagt efter den tyskromerske kejsers ønske eller i det mindste assisteret af ham:

”Der har været tale om forsvarsborge, men konstruktionen åbner samtidig mulighed for hurtig udrykning mod alle verdenshjørner. Borgene kan have været glimrende militære støttepunkter for en besættelsesmagt. Ringborgene (...) kan have været bygget for at hævde tysk ret over Jylland og de danske øer. Borgene er nok bygget på foranledning af eller i det mindste assisteret af den tyske kejser, for hvem Jylland og øerne fremstod som et af Det tysk-romerske Riges marginalområder, ligesom de vestfrisiske øer var det i Karolingerriget. Det syn på sagen havde den tyske kejser i hvert fald i 960’erne.” (Ibid.:81).

Citatet illustrerer, at Hybel på samme måde som Sawyer fremstiller borgene som forsvarsborge, men hvor Sawyer beskriver ringborgene som værende anlagt af Harald Blåtand, belyser citatet, at Hybel fremstiller, at den tyskromerske kejser står bag konstruktionerne. Hybel sandsynliggør, at ringborgene *nok* (er) *bygget på foranledning af eller i det mindste assisteret af den tyske kejser.* Selvom han modererer sit udsagn ved at skrive i det mindste assisteret af den tyske kejser, vidner hans brug af *nok* om, at det Hybel anser som det mest sandsynlige er, at de danske ringborge er bygget på foranledning af den tyske kejser og ikke kun assisteret af ham.

Ud over brugen af *nok*, illustrerer citatet, at Hybel argumenterer ved, at fremstille det danske territorium som et marginalområde på lige fod med de vestfrisiske øer under Karolingertiden. Denne sammenligning tjener intet formål, da det ikke bliver forklaret, hvorledes de vestfrisiske øer var et marginalområde. Til sidst i citatet skriver Hybel, at *den tyske kejser i hvert fald* havde den opfattelse, at Danmark var et tyskromersk marginalområde i slutningen af 960'erne. Dette argument er ligesom det ovenstående ikke gyldigt. Den tyskromerske kejsers holdning betyder ikke, at det rent faktisk befandt sig sådan. Samtidig skriver Hybel, at det var den tyskromerske kejsers holdning i 960'erne. De danske ringborge blev anlagt i slutningen af 980'erne ikke i 960'erne. Enten har Hybel ikke styr på, hvornår forskningen mener, at ringborgene blev anlagt, eller han er uenig i dette, eller også mener han, at det dansk-tyske forhold i 980'erne ikke havde ændret sig siden det dansk-tyske forhold i 960'erne, hvor han ligeledes beskriver Danmark som en tyskromersk vasalstat, hvilket fremgår af ovenstående citat.

Ud over en argumentation ud fra dét politiske forhold der var mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige i 960'erne og sammenligne det med det politiske forhold mellem Karolingerriget og de vestfrisiske øer, argumenterer Hybel ved at den måleenhed, der er blevet brugt til at bygge Trelleborg er *romersk fod*, og at ringvoldenes forsvarssystem ligner Konstantinopels gamle fæstningsmure. Hybel mener ikke, at denne byzantinske påvirkning, er kommet direkte, men er gået igennem frankere og tyskere, da der ligeledes er ringborge i disse områder, som ligner de danske ringborge:

"(...) de danske ringborge har både romerske – Trelleborgs måleenhed er den romerske fod – og byzantinske træk – ringvoldens forsvarssystem tyder på påvirkning fra Konstantinopels gamle fæstningsmure. Denne påvirkning har næppe været direkte. Den må have forplantet sig via kontakten med franker, tyskere og englændere. Der findes i de slaviske områder adskillelige ringborge. Ligeledes i landet mellem Elben og Ejderen, på de vestfrisiske øer, i England og i Normandiet er der ringborge." (Ibid.)

Hybels fremstilling af de danske ringborge og Dannevirke er stærkt præget af gisninger og manglende argumentation og dokumentation, men Hybel konkluderer heller ikke på noget tidspunkt direkte, at de danske ringborge ikke er bygget på Harald Blåtands kommando, men Hybels fremstilling illustrerer, at han mener det er usandsynligt, og at et bedre svar er, at de er bygget på foranledning af den tyskromerske kejser. Grunden til at Hybel ikke direkte konkluderer, er at han ikke har noget belæg herfor. Hele hans argumentation er bygget på gisninger og der er på intet

tidspunkt et gyldigt argument for disse gisninger (Ibid.). Hybels fremstilling af ringborgene stemmer overens med hans hovedfortælling i 'Danmark i Europa': At Danmark var et tyskromersk vasalrige. I dette lys skal hans fremstilling af ringborgene ligeledes ses, hvorfor han fremlægger anlæggelsen af dem som værende sket på baggrund af Det tyskromerske Kejserriges herredømme over Danmark som den mest sandsynlige.

Når man inddrager tidligere museumsinspektør ved nationalmuseet, Jørgen Jensens (1936-2008) 'Danmarks oldtid: Yngre jernalder og vikingetid 400-1050 e. kr.' (2004) og hans fremstilling af de danske ringborge og Dannevirke heri, kan det bl.a. illustrere, hvorfra Hybel henter sin argumentation. Som sagt mener Hybel, at de danske ringborges lighed med de karolingiske ditto ikke gør dem særligt danske, hvorfor det er sandsynligt, at den tyskromerske kejser kan have stået for byggeriet af dem.

I Jensens fremstilling bliver de danske ringborge derimod beskrevet som helt unikke og uden sammenligning (Jensen, 2004: 381+390). Når man læser videre i Jensens beskrivelse af de danske ringborge, støder man imidlertid på en sammenligning mellem de danske ringborge og de karolingiske, Hybel nævnte tidligere:

"Når ringborgene hidtil er set som et dansk fænomen, skyldes det, at deres lige ikke er fundet udenfor rigets grænser. Ganske vist er ringborge i sig selv ikke en sjældenhed. Den runde form var yndet i oldtidens befæstningskunst, fordi den gav borgpladsen det største areal i forhold til voldens omkreds. Den præcise cirkulære form er imidlertid en sjældenhed. Hidtil har man kun mødt den i samtidige karolingiske anlæg ved Holland og Belgiens Nordsøkyst. Borgen Souburg på Walcheren ved Sceldeflodens munding har f.eks. haft en nøjagtig cirkulær vold med en diameter på 135 meter, fire porte og et vejkryds i midten på samme måde som de danske Trelleborge." (Ibid.: 390).

Citatet har to dele. Første del, hvor Jensen fremstiller de danske ringborge som særegne og en anden del, hvor Jensen skriver, at der findes en borg, der både ved sin nøjagtige cirkulære vold, sin størrelse, fire porte og vejkryds i midten er konstrueret på samme måde som de danske borge. I sin beskrivelse af den karolingiske borg, Souburg, henviser Jensen til Olaf Heymann Olsens (1928) publikationer fra 1999 (ibid.). Også Hybel henviser til Olsen i sin fremstilling af ligheden mellem de danske ringborge og de karolingiske, men ikke fra 1999, fra 1977. Forskellen mellem Hybels fremstilling og Jensens er også tydelig. Hvor Jensen kun ser en tilnærmelsesvis lighed mellem de danske og karolingiske borge, og at det kun er mellem disse borge, der er en sådan lighed, skelner Hybel ikke på denne måde. Han skriver:

”Der findes i de slaviske områder adskillige ring-borge. Ligeledes i landet mellem Elben og Ejderen, på de vestfrisiske øer, i England og i Normandiet er der ringborge. De minder ikke alle lige meget om de danske borge, som i øvrigt heller ikke er helt ens. Det er nærliggende at se 900-årens mange anlægsarbejder som resultat af tysk overherredømme over de danske herskere ”
(Hybel, 2003: 81).

Citatet belyser, at Hybel skærer alle ringborge over en kam. For Hybel er en ringborg en ringborg. Jensen derimod bruger 11 sider på at beskrive, hvordan de danske ringborge har meget similære træk, der både viser ligheden mellem dem og viser deres enestående karakter og henviser til 25 forskellige publikationer i sin fremstilling (Jensen, 2004: 381-382). Dette er i sig selv ikke noget argument for, at Jensens fremstilling er mere gyldig end Hybels, men det er slående, at Hybel ikke bruger mere end en side på at beskrive og argumentere for, hvorfor de danske ringborge ikke er specielt særegne, men minder om de andre ringborge i Europa.

Netop på baggrund af bl.a. sit argument om, at de danske ringborge ikke er særegne, men minder om andre ringborge i Europa, sætter Hybel sin hovedtese i spil. Han fremstiller, at det er nærliggende, at blandt andet de danske ringborge er en konsekvens af et tyskromersk overherredømme i Danmark. Hvorfor dette er nærliggende, argumenterer Hybel ikke for udover ovenstående sammenlignelighed mellem de danske ringborge og de andre europæiske. Hvis Hybels argument skulle være gyldigt, skulle den tyskromerske kejser også have stået bag ringborgene i fx England, hvilket på nuværende tidspunkt virker højst usandsynligt, da intet tyder på tyskromersk indflydelse i England. Derimod har skandinaviske vikinger besøgt og hærget, i de landområder Hybel nævner og jeg undrer mig over, at en diskussion om hvorvidt det kan være skandinaviske vikinger, der kan have stået bag ringborgene i fx England, mellem Ejderen og Elben og i Normandiet ikke findes i Hybels fremstilling, når han mener, at der findes sammenhæng mellem de danske ringborge og de andre i Europa. Hybel nævner ikke direkte, hvem der har anlagt disse borge, kun at det højst sandsynligt er den tyskromerske kejser, der har stået bag konstruktionen af de danske ringborge.

Grunden til dette kan være, at Hybels beskrivelse af de danske ringborge indgår i en større fremstilling af, hvorfor han ikke mener, der fandtes en stærk kongemagt i Danmark i 970'erne og 980'erne. Denne tager sig sådan ud:

”Under Harald Blåtand blev Dannevirke forstærket, og man mener, at fæstningsanlæggene Fyrkat, Trelleborg og måske Aggersborg blev opført på nogenlunde samme tid. (...) Desuden udstedtes mønter i Hedeby med korset som nyt kristent præg. Disse initiativer bliver i reglen tolket som udtryk

for, at en stærk dansk kongemagt havde bemægtiget sig kontrollen over det Danmark, vi kender i dag. I så fald var denne kongemagt under stærk indflydelse fra det sydlige udland. Både den store Jellingesten, møntningen, bro-byggeriet og ikke mindst ringborgene taler for det. Som vi netop har været inde på, har Jellingestenen tydeligt udenlandsk præg, det samme gælder mønterne, og bro- og borgbyggeriet er heller ikke enestående.” (Ibid.”80).

Ud fra citatet kan det ses, at Hybel mener, at Dannevirke, ringborgene, møntslagningen, brobyggeriet og Jellingestenen er udtryk for, at Harald har været under *stærk indflydelse fra det sydlige udland*. Hybel siger ikke direkte, at Harald var den tyskromerske kejsers vasal, men når hans ytring sættes i kontekst med, hvordan han fremstiller resultatet af Haralds dåb, er det nærliggende at tro, at Hybel med sin ytring *under stærk indflydelse fra det sydlige udland*, på en upræcis måde udtrykker, at ovenstående initiativer illustrerer, at Harald var den tyskromerske kejsers vasal.

Det er blevet udlagt, hvordan Hybel bruger de danske ringborge i sin argumentation for dette. På samme måde som han argumenterer i sin beskrivelse af ringborgene, på samme måde argumenterer Hybel på i sin fremstilling af anlæggelsen af de mange danske broer, der blev udført under Harald Blåtand.

Møntslagningen er et andet argument Hybel frembringer for sin sag. Han mener, at de mønter som blev slået i Hedeby havde tydelige udenlandske præg. Dette må være korset, som han kort tid forinden nævner som det nye præg på mønterne. Igen hjælper Hybel ikke sin læser. Det er svært at se, hvorfor korset skal ses som udenlandsk påvirkning, da Hybel tidligere har skrevet, at Harald blev døbt omkring 965 og antaget kristendommen. Harald var således allerede bekendt med korset, da mønterne blev slået. For at forstå Hybels argument, må man søge hans begrundelse for, at korset var et udenlandsk præg i hans måde at forstå resultatet af Haralds dåb på: At Harald døber sig som tegn på underkastelse og bliver Otto I vasal, hvorfor Haralds dåb mere er et symbol på underkastelse end en demonstration af, at han og Danmark stadigvæk var et selvstændigt rige og blev en del af den katolske kristne kirke. I forlængelse deraf var korset på de nye mønter tegn på tysk overherredømme, da Harald ikke ville præge mønterne med et kristent symbol, fordi han ikke var kristen. Dette kunne være måden, hvorpå Hybel ville forme sit argument, det er i hvert fald i tråd med hans forståelse af Haralds dåb og udformningen af den nye mønt.

De begivenheder Hybel anser som tegn på stærk *indflydelse fra det sydlige udland* i Danmark, er bl.a. de tre begivenheder Sawyer belyser som en kraftig uafhængighedsdemonstration overfor Det tyskromerske Kejserrige, altså diametralt modsat Hybels fremlægning af dem. Derfor må den

traditionelle tolkning af begivenhederne, Hybel henviser til i tidligere citat i høj grad være en henvisning til Sawyer. På den måde er Hybels fremstilling ikke kun en beskrivelse af, hvorledes Danmark var udsat for kraftig tyskromersk indflydelse under Harald Blåtand, men lige så meget en kommentar til den etablerede tolkning af danmarkshistorien, som den kommer til udtryk i Sawyers 'Da Danmark blev Danmark'.

Hybels fremstilling af ovenstående byder ikke på årstal for, hvornår de forskellige begivenheder udspillede sig. Han skriver, at ringborgene blev anlagt på nogenlunde samme tid som forbedringerne på Dannevirke blev udført, men nævner ingen årstal eller hvilke forbedringer, der blev udført og man forstår, at han mener, at alle de forbedringer der skete af Dannevirke skete på nogenlunde samme tid som bebyggelsen af ringborgene, hvilket al forskning viser, foregik i begyndelsen af 980'erne. Hvis Hybels antagelse følges, giver hans ytring om, at forbedringerne på Dannevirke er et udtryk for det modsatte af en stærk kongemagt god mening, da megen forskning tyder på - heriblandt Hybels egen - at i hvert fald den sydlige del af Jylland hørte under Det tyskromerske Kejserrige. Hybels argumentatoriske stringens ødelægges imidlertid, hvis man inddrager Jensens fremstilling af Dannevirke og tilegner hans dendrokronologiske begrundelse for, hvorfor forbedringerne af Dannevirke skete i slutningen af 960'erne - altså 20 år inden anlæggelsen af ringborgene - betydning (Jensen, 2004: 393). Måske er Hybels definition af nogenlunde et interval på 20 år, men et brug af nogenlunde på denne måde er upræcist og ugenomsigtigt. Hvad enten Hybel mener, at forbedringerne skete i 980'erne eller i 960'erne gør imidlertid ikke nogen forskel for hans generelle fremstilling af, at Danmark fra Haralds døb omkring 965 var et tyskromersk vasalrige, da forbedringerne i 960'erne skete efter døben.

Hybels hovedtese, at Harald blev Otto I's vasal efter sin døb, er kernen i al Hybels argumentation, da al beæg for hans påstande kan føres tilbage hertil. Derfor må Hybel også så tvivl om de begivenheder og anlæggelser, der kan ødelægge denne essens i hans argumentation. I det lys kan Hybels fremstilling af Jellingestenen ses. Ifølge Hybel bærer stenen klare tegn på udenlandsk indflydelse, hvorfor den: *"Måske er (...) udført (...) på opfordring af den tyske kejser, som et monument over Danmark og Norges tilknytning til kristendommen og Det tysk-romerske Rige."* (Hybel, 2003: 80.)

Samtidig med at illustrere, hvorfor han mener, det måske kunne være den tyskromerske kejser, der kunne være manden bag Jellingestenen, beskriver Hybel også, hvorfor det ligeledes måske kunne være en senere konge, fx Svend Estridsen. Det interessante ved Hybels fremstilling af, hvem der

står bag Jellingestenen er, at han sætter mere tvivl ved, at Harald Blåtand har sat den, end ved at Svend Estridsen eller den tyskromerske kejser har sat stenen (ibid.: 79-80).

Som sagt er Hybels fremstilling fra 2003 og hvis man vender blikket mod nyere publikationer, er det svært at finde en diskussion eller såmænd bare en henvisning til Hybels anskuelser på Dannevirke, møntslagningen, Jellingestenen og ringborgene. Heller ikke i sin egen 'Danmarks opståen i Europa' der i øjeblikket er under udgivelse, nævner eller henviser Hybel til ovenstående fortolkninger, hvilket kan tyde på, at han er gået væk fra disse og ud over i Lunds 'Forholdet mellem Danmark og Tyskland i det 10. århundrede' er jeg ikke stødt på en diskussion eller henvisning til Hybels ovenstående forskning.

I tidligere nævnte 'The Kingdom of Denmark' og 'The Problem of Danish 'Feudalism', omtaler Gelting kort Dannevirke og de danske ringborge og ud fra Widukind beskriver han, at Harald forstærkede Dannevirke i 968, da en krig mod Det tyskromerske Kejserrige var på trapperne (Gelting, 2007: 81). Efterfølgende skriver Gelting, at efter Otto I's død i 973 hærgede Harald syd for den danske grænse, men blev slået tilbage året efter af Otto II, der til gengæld erobrede det meste af det sydlige Jylland samt Hedeby. Herefter refererer Gelting til en publikation fra 1931 af Sture Bolin (1900-1963) 'Danmark och Tyskland under Harald Gormsson: Grundlinjer i dansk historia under 900-talet', hvori Bolin plæderer for, at Danmark var et tyskromersk lydrike under Harald Blåtand. I sætningen efter skriver Gelting: "*However, modern research generally denies that the remaining parts of Harald's real became tributary to Germany (...)*" (Ibid.:82). Den moderne forskning Gelting henviser til er Aksel E. Christensens (1906-1982) 'Vikingetidens Danmark paa oldhistorisk baggrund' og Sawyers 'Da Danmark blev Danmark'. Disse publikationer er fra hhv. 1969 og 1988, altså af forholdsvis ældre karakter.

Hybels forskning fra 2003 bliver ikke nævnt her, hverken som tillæg til Bolins forskning eller som moderne forskning. På den måde er der en rungende stilhed fra Hybels forskning og man må tolke dette fravær af Hybel i Geltings fremstilling som et signal om, at han ikke anser Hybels fremstilling som forskning, der kommer med nye vinkler på Bolins ældre forskning, hvorfor Gelting heller ikke ser den som en del af den moderne forskning, der har gjort op med den position Bolin indtog. Hvis man følger dette til dørs, viser den måde, hvorpå Gelting skelner mellem Bolins position og Christensens og Sawyers og udelader Hybel, at han ikke anser, at Danmark blev et

tyskromersk lydriige ved Otto II's modangreb på Haralds hærgen i 973, da bl.a. Sawyers fremstilling, som Gelting som sagt anser som moderne forskning, ikke antager dette.

På samme måde udelader Gelting Hybels tolkning af anlæggelsen af de danske ringborge i sin fremstilling af disse. Dette selvom Gelting, ligesom Hybel henviser til, Nørlund, 1948; Olsen og Schmidt, 1977; og Roesdahl, 1977 (Gelting, 2007: 82 + Hybel, 2003: 80). Det interessante er, at Gelting får et andet resultat end Hybel, selvom de henviser til samme publikationer. Hvor Hybel som tidligere illustreret skriver, at borgene ikke er helt ens i deres konstruktion, udlægger Gelting på baggrund af ovenstående publikationer de danske ringborges konstruktion på følgende måde: *"The circular forts are spectacular for the mathematical precision of the master plan that was used for all of them."* (Gelting, 2004: 82). Samtidig anvender Gelting to publikationer fra 1982; Bonde og Christensens + Christiansen, der ud fra dendrokronologi bestemmer Trelleborgs alder til 988-81. Ud fra disse fremstiller Gelting, at alle de danske ringborge blev anlagt indenfor denne periode. De sidstnævnte publikationer benytter Hybel sig derimod ikke af og det er tydeligt i Hybels fremstilling, at han sætter tvivl ved, at alle de danske ringborge er anlagt i 980-81 (Hybel, 2003: 80).

Ringborgenes formål fremstiller Gelting som uvis, men mener, at borgene utvivlsomt havde forbindelse til de konflikter, der fandtes mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige. I sin fremstilling heraf henviser han til Jensens føromtalt fremstilling af ringborgene, men Jensen beskriver ikke de danske ringborges formål og brug så kategorisk som Gelting. Derimod skriver han, at der findes flere forskellige teorier og de hver især kan indeholde en del af sandheden (Jensen, 2004: 390). Den teori Jensen hælder mest til er følgende:

"Vi behøver altså ikke se ringborgene som tætpakkede soldaterforlægninger. Vi kan i stedet, som foreslået, se dem som periodevis beboede af kongens egne ombudsmænd, vel oftest højættede mænd med en fortid i hirden. Det var mænd, der bestyrede kongens store ejendomme rundt om i landet, mænd som hver for sig kunne mønstre et stort væbnet følge, og som stod i et særligt troskabsforhold til den regerende konge og utvivlsomt også havde særlige militære forpligtelser over for ham." (Ibid.: 391-392)

På den måde er Jensen uenig med både Hybel, og Sawyer og Gelting, selvom sidstnævnte mener, at Jensen har det blik på sagen, at de danske ringborge har forbindelse til konflikterne mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige, hvilket ovenstående citat belyser ikke er tilfældet.

Samtidig er den måde, hvorpå Jensen beskriver den dendrokronologiske tidsfæstelse af ringborgene mere nuanceret end Geltings. Jensen er enig i, at Trelleborg dendrokronologisk kan

bestemmes til årene 980-981, men fordi man ikke har fundet tømmer fra de andre ringborge, er det mere ubestemmeligt, hvornår disse er fra. Denne forskellighed er til stede på trods af, at Jensen - ligesom Gelting - benytter sig af Bonde og Christensens publikation fra 1982 til at tidbestemme Trelleborgs alder. Derimod henviser Jensen - tilsvarende Hybel - til Jensen og Sørensen, 1989 og H. Andersen, når han skriver, at det ikke er muligt at fastsætte opførelsestidspunktet af de andre ringborge så nøjagtig som Trelleborgs opførelsestidspunkt. Alligevel sår Jensen ikke tvivl ved, at ringborgene er anlagt indenfor samme korte periode - modsat Hybel - da han mener, at arkæologiske fund fra ringborgene viser, at de er anlagt på omtrent samme tid (ibid.: 385).

Således har Jensen samme holdning til, hvornår de danske ringborge blev anlagt som Sawyer og til dels Gelting, hvorimod hans fremstilling af borgenes tidsbestemmelse må siges at være forskellig fra Hybels. Som sagt præsenterer Jensen flere forskellige teorier omkring, hvorfor ringborgene blev anlagt, men nævner ikke, at den tyskromerske kejser skulle være indblandet i anlæggelsen. Modsat mener han, at Harald - pga. at anlæggelsestidspunktet harmonerer med det tidspunkt han var konge - kan ses som ringborgenes bygherre, selvom han også nævner at Svend Tveskæg kan tillægges ansvaret for dem¹⁵ (ibid.: 386).

4.1 Delkonklusion

I ovenstående er det blevet belyst, at Hybels fremstilling af Dannevirke og de danske ringborge, er diametral modsat Sawyers. Begge fremstillinger udlægger på baggrund af de samme begivenheder; Forbedringer på Dannevirke, den nye møntslagning, Jellingestensætningen, anlæggelsen af broer og de danske ringborge det dansk-tyskromerske forhold på én bestemt måde. Det resultat de hver især kommer frem til er imidlertid vidt forskellige fra hinanden, selvom de begge anser ovenstående som en konsekvens af det dansk-tyske forhold. Sawyers fremstilling fra 1988/2002 udtrykker, at initiativerne er udtryk for en stærk kongemagt og en demonstrativ uafhængighedserklæring. Modsat tolker Hybel ovenstående initiativer som værende udtryk for Det tyskromerske Kejserriges overherredømme i Danmark. Indirekte tager Hybel afstand fra den traditionelle historieforskning på området, da han eksplicit gør opmærksom på, hvordan man i reglen har fortolket disse initiativer, hvorefter han efterfølgende tolker disse diametralt modsat (Hybel, 2003: 80-81). I ovenstående kapitel er det samtidig blevet belyst, at Hybels førnævnte ytring: ”Disse initiativer bliver i reglen

---

¹⁵ Ved at henvise til Olaf Olsens ’Da Danmark blev til’(1999) skriver Jensen, at nogle historikere ved at argumentere for, at Svend Tveskæg var blevet udnævnt som medkonge, da ringborgene blev anlagt, hvorfor han måske kunne have haft en rolle i bebyggelsen af disse.

fortolket som udtryk for, at en stærk kongemagt havde bemægtiget sig Danmark.” (Ibid.: 80) i høj grad må tolkes som værende en henvisning til Sawyers ’Da Danmark blev Danmark’.

I forlængelse heraf er det blevet illustreret, at grunden til Hybels radikale fremstilling af de begivenheder, som fandt sted under Harald Blåtand, kan ses som et opgør med en traditionel fremstilling af Harald Blåtands regeringstid, han mener, er forældet.

Hjørnестenen i Hybels fremstilling er, at de danske ringborge ikke var særegne i sin konstruktion, men minder meget om andre ringborge i Europa, hvorfor det kunne være den tyskromerske kejser, der stod bag disse. Når Jensens fremstilling af samme inddrages, viser der sig imidlertid et andet billede af de danske ringborges konstruktion. Jensen er enig i, at der fandtes ringborge i Europa, der minder om de danske, men mener alligevel, at de danske ringborges konstruktioner er helt unikke. Det er slående, at Hybel benytter sig af de samme henvisninger som Jensen i sin sammenligning mellem de danske ringborge og europæiske, men hvor Jensen ud fra sine henvisninger beskriver, at der kun findes én borg der er tilnærmelsesvis identisk med de danske ringborge, pointerer Hybel ikke dette. Han fremstiller i stedet de andre europæiske ringborge som næsten værende identiske med de danske.

Jensens fremstilling er bygget på arkæologiske fund og dendrokronologi og derved tidsfæster han de danske ringborge som anlagt på samme tid, i starten af 980’erne, og Dannevirkes forbedringer som værende sket i slutningen af 960’erne. Hybel fremstiller ikke denne distinktion og det er ugenomsigtigt, hvornår han mener forbedringerne på Dannevirke blev udført.

På samme måde som Jensens er Hybels fremstilling af Dannevirke og ringborgene baseret på arkæologiske fund og dendrokronologi, men som sagt får han et andet resultat end Jensen - eller undlader at bruge alle de resultater arkæologien er kommet frem til.

Ligesom Sawyer og Jensen anser Gelting de danske ringborge som værende sine helt egne. Gelting skriver, at borgenes opførelse kan ses som et resultat af den tyskromerske besættelse. En besættelse han skriver kom til udtryk i Sønderjylland, hvilket han kommer frem til ud fra, hvad han kalder moderne forskning og henviser i den forbindelse blandt andet til Sawyers ’Da Danmark blev Danmark’, hvorimod han ikke nævner Hybels ’Danmark i Europa’.

Samtidig henviser Gelting til Jensens fremstilling af ringborgene, og Geltings fremstilling af både Dannevirke og de danske ringborge må anses som værende på linje med Sawyers og Jensens, når der spørges om, hvem der står bag de danske ringborge, hvornår de er bygget og hvornår forbedringerne på Dannevirke fandt sted.

Ingen af dem nævner den tyskromerske kejser som de danske ringborges bygherre, men fremstiller, at Harald Blåtand har eneansvaret for dem. Ligesom de anser, at forbedringerne på Dannevirke er fortaget af Harald. Når der spørges om borgenes formål og brug, er der derimod en vis uenighed. Gelting fremstiller, at det er sandsynligt, at ringborgene er blevet anlagt i forbindelse med konflikterne mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige. Modsat dette er Jensens førnævnte fremstilling af ringborgenes formål og brug. Sawyer nævner på intet tidspunkt direkte de danske ringborges formål og brug, men inddrager dem som tidligere belyst som en del af et større dansk forsvarsanlæg, der skulle forsvare Haralds kongemagt mod flere fjender - heriblandt den tyskromerske kejser.

Tydeligt er det dog, at ovenstående tre forskere, har den samme hovedfortælling om de danske ringborge og Dannevirke, og at denne adskiller sig markant fra Hybels, selvom mange af de kilder de bruger er overvejende ens.

5 Etableringen af kirken i Danmark

Som omtalt tidligere er, hvordan kirken blev etableret i Danmark et vigtigt område, når der tales om det dansk-tyske forhold i sen vikingetid og tidlig middelalder.

Som illustreret under kapitlet 'Harald Blåtands overgang til kristendommen og kristningen af Danmark' fandtes der kirker i Danmark allerede i 800-tallet eksempelvis i Ribe og Hedeby, der var opført med tilladelse af den danske Kong Hårik. Det var imidlertid ikke en tyskromersk kirke, der stod bag opførelsen af disse kirker, men dén kirkelige institution, der hørte under Karolingerriget og der er bred enighed om, at kristningen af Danmark herefter brød sammen og først igen kom til udtryk da tyske missionærer kom til Danmark under Harald Blåtands regeringstid, selvom der findes spor af, at kristendommen alligevel havde dybere rødder i Danmark, end man traditionelt har antaget i perioden fra 840-965¹⁶. Kristendommen var da heller ikke fremmed for Harald Blåtand, da Poppo kom på besøg for at forsøge at konvertere ham, hvilket den samtidige beretning om Harald Blåtands omvendelse af Widukind vidner om (Hybel, 2003: 76 + Sawyer 237-239).

Hvorfor man alligevel først kan tale om en etablering af en kirke i Danmark efter Harald Blåtands overgang til kristendommen kan ses i lyset af Sawyers ytring: *"for at kristendommen virkelig skulle slå igennem måtte der etableres en regulær organisation af præster som kunne varetage en systematisk undervisning i den nye lære, og det krævede regentens aktive støtte. Haralds beslutning om at "ære Kristus alene som Gud, og at byde de folk han herskede over at forkaste afguderne" var derfor af afgørende betydning"* (Sawyer, 1988: 139).

I Sawyers fremstilling bliver kristendommen således først for alvor en del af det danske rige ved Harald Blåtands antagelse af den og beslutning om at støtte dens etablering. Sawyer fremstiller, at før dette kunne lade sig gøre måtte *en regulær organisation af præster som kunne varetage en systematisk undervisning i den nye lære* etableres. Det bliver ikke beskrevet, hvor disse præster skulle komme fra, men man må gå ud fra, at Sawyer mener, at de måtte komme fra Det tyskromerske Kejserrige, da han ikke fremstiller, at der fandtes præster i Danmark før Haralds dåb.

Samtidig fremgår det af ovenstående citat, at Sawyer beskriver, at en kirkeetablering først kunne lade sig gøre ved Haralds aktive støtte. Sawyer uddyber ikke her, hvad han forstår ved aktiv, men det er tydeligt, at Sawyer fremstiller Harald som opretteren af den danske kirke, hvilket nedenstående citat ligeledes illustrerer:

---

¹⁶ Jf. min vurdering af, at kristendommen kunne have haft dybere rødder i slut 800-tallet og start 900-tallet i Danmark på baggrund af udgravningen af en kirke fra 800-tallet i Himmerland.

”De (bisperne) var afhængige af Haralds støtte og rundhåndethed og havde brug for hjælp af de jorddrotter som var gået over til kristendommen.” (Sawyer, 1988: 242).

Ved at fremstille at bisperne var afhængige af Haralds rundhåndethed, fremstiller Sawyer Harald som det finansielle grundlag for kirken i Danmark. Således bliver Harald præsenteret som både opretteren af den danske kirke og som den, der finansierer denne kirke og dermed opretholder dens eksistens i Danmark. Den tyskromerske kejser, ærkebiskoppen af Hamburg-Bremen, eller de tyskromerske missionsbiskopper bliver i den forbindelse ikke nævnt som havende indflydelse på oprettelsen af kirken i Danmark, hvilket er påfaldende, da kristendommen i Danmark netop i ’Da Danmark blev Danmark’ bliver fremstillet som kommende fra Det tyskromerske Kejserrige. I forlængelse heraf omtaler Sawyer hovedsageligt bisperne i Danmark som danske bisper (ibid.: 241+242+244), men andre gange bliver bisperne betegnet som tyske:

”Man havde brug for bisperne, men Harald har næppe modtaget tyske gejstlige med større gæstfrihed, især ikke efter tabet af Sønderjylland i 974.” (Ibid.: 242-243).

Citatet belyser både, at Sawyer er bevidst om, at de bisper der udbredte kristendommen i Danmark, var tyske bisper, og at han er af den holdning, at den tyskromerske kirkes indflydelse i Danmark også var af politisk art og ikke kun et rent kirkeligt anliggende. Den betragtning får ikke megen plads i hans fremstilling, hvor han som sagt flere steder direkte benævner bisperne som danske, hvilket følgende citat yderligere demonstrerer:

”De første danske bisper nævnes så tidligt som 948 hvor de netop optræder i ærkebiskop Adaldags følge ved et møde i Ingelheim. Det var Liefdag af Ribe, Hored af Slesvig og Reginbrand af Århus.

¹⁷ (Ibid.: 241). I Sawyers fremstilling bliver den danske kirke tidligst oprettet efter Harald Blåtands dåb omkring 965. Derfor kan de bisper der bliver nævnt i 948 ikke være danske, da der på daværende tidspunkt ifølge Sawyer ikke fandtes en dansk kirke (ibid.: 224). Alligevel benævner Sawyer bisperne som danske – selvom de nærmere skal ses som tyske bisper. Dette er gennemgående for Sawyers fremstilling og i sin udlægning af det kirkeretslige dokument fra 988, beskriver han ligeledes bisperne som danske: *”Det bekræftes af det brev fra Otto 3. som gav danske*

---

¹⁷ Citatet illustrerer ligeledes, at Sawyer beskriver, at der fandtes bispesæder i Danmark før Harald Blåtand blev døbt, hvilket nedenstående citat bekræfter:

”Så længe den danske konge ikke var omvendt var bisperne i disse bispedømmer under tysk beskyttelse, men efter Harald Blåtands dåb blev de hans ansvar, og brevet kan derfor ses som en direkte følge af Haralds omvendelse som formodentlig var sket kort før.” (Sawyer, 1988: 224)

Citatet dokumenterer, at Sawyer fremstiller, at der blev oprettet bispedømmer i Danmark inden disse var Haralds ansvar. På den måde fremstiller Sawyer, at der findes en kirke i Danmark inden Harald Blåtand støtter denne, hvilket strider mod hans præsentation af Harald Blåtands afgørende rolle for oprettelsen af kirken i Danmark.

bisper rettigheder i Tyskland. Det må være udstedt fordi man gik ud fra, at de ikke længere kunne regne med støtte i Danmark.” (ibid.: 244).

Ligesom tidligere betegner Sawyer de samme bisper et andet sted som værende mere tyske end danske: ”*Oprøret kan have medført kaotiske tilstande, og bisperne fra Hamburg-Bremen lader til at være flygtet samtidig med deres kongelige beskytter.*” (Ibid.). At bisperne stammer fra Hamburg-Bremen kan tyde på, at de har tysk herkomst og ikke dansk. Grunden til denne inkonsistente betegnelse af bisperne i Danmark kan ses i lyset af, hvornår i Sawyers fremstilling betegnelserne optræder. På det tidspunkt, hvor Sawyer fremstiller bisperne som danske, kan hans hovedformål være at fremstille kirken i Danmark som en dansk kirke. På det tidspunkt kan det være vigtigt for Sawyers fortælling at pointere, at bisperne var danske og ikke en del af den tyskromerske kirke, da man – med rette – kan stille spørgsmålstegn ved, om den danske kirke på daværende tidspunkt var dansk.

Det andet citat derimod er en del af Sawyers fremstilling af Svend Tveskægs oprør mod Det tyskromerske Kejserrige, og her passer det udmærket ind i fortællingen ikke at benævne bisperne som danske, da det ville vække undren, hvorfor danske bisper skulle flygte under et dansk oprør. Derfor må bispens betegnes som, godt nok ikke tyske, men mere det end danske. I den forbindelse er det vigtigt at nævne, at Sawyer ikke fremstiller Svend Tveskæg som modstander af selve kristendommen, men mere som modstander af Det tyskromerske Kejserrige:

”Den ulyst til at være i Danmark som de af ærkebisen i Hamburg-Bremen indviede bisper lagde for dagen betegner ikke en tilbagevenden til hedenskabet. Der findes ingen vidnesbyrd der peger på en sådan udvikling, tværtimod blev der bygget en kirke i Lund allersenest omkring 990. Kong Sven mindedes i Norge som kristendommens aktive våbendragere og han grundlagde selv den kirke i Roskilde hvori hans far og siden han selv blev begravet.” (Ibid.).

Citatet kan ligeledes ses som eksempel på Sawyers manglende direkte fremstilling af, at grunden til Svend Tveskægs modstand mod bisperne var, at de var indviet af en tyskromersk ærkebiskop og han derfor anså dem som tyske bisper og ikke danske og at etableringen af kirken i Danmark var mere påvirket af politiske spændinger mellem Danmark og naboen mod syd, end Sawyer direkte giver udtryk for.

I forlængelse heraf skal der gøres opmærksomt på, at Sawyer betegner bisperne i Danmark som enten *tyske gejstlige* eller *bisperne fra Hamburg-Bremen*, når han fremstiller det dansk-tyske forhold som konfliktfyldt. Derimod bliver bisperne betegnet som danske, hvor der ikke var et konfliktfyldt forhold mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige.

På den måde bliver bisperne i Danmark betegnet - ikke som tyske, men som danske på de tidspunkter, hvor der ikke fandtes et konfliktfyldt forhold mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige, der skaber en naturlig modsætning. Ved at betegne bisperne som danske og ikke tyske konstruerer Sawyer alligevel et Danmark, der står i kontrast til naboen mod syd. Herved bliver Danmarks uafhængighed mere tydelig. Danmarks suverænitet ville være mere udvisket og flydende, hvis Sawyer konsekvent kaldte bisperne i Danmark tyske. Derimod har Sawyer ikke brug for betegnelsen *danske* bisper, når han omtaler bisperne i forbindelse med de begivenheder, der skaber en naturlig modsætning i det dansk-tyske forhold, nemlig krig og oprør, hvorfor han uden at udvise Danmark som nation på disse tidspunkter kan ytre, at gejstligheden i Danmark stammede fra Hamburg-Bremen og derfor var af tyskromersk oprindelse.

Som belyst ovenfor fremstiller Sawyer, at bisperne fra Hamburg-Bremen flygtede samtidig med Harald Blåtand, og at Svend Tveskæg heller ikke i fremtiden hentede sine biskopper fra Det tyskromerske Kejserrige. I stedet beskriver Sawyer, at Svend hentede sine biskopper i Norge, hvor engelske missionsbiskopper fandtes:

”Et lokalt sagn vil vide, at en af de bisper der kom fra Norge i Sven Tveskægs tid, biskop Bernhard, havde bygget et kirke i Skåne og senere rejste over til Sjælland hvor han døde. (...) Det er ikke sandsynligt at Sven har rekrutteret en biskop på sine togter i England, men i Norge kan han meget vel have truffet engelske missionærer som havde virket der før 975. Gotebald (...) kan som missionsbiskop i Norge være hentet til Skåne af Sven (...) omkring år 1000.” (Ibid.: 296-297).

Ligeledes fremstiller Sawyer, at Knud den Store heller ikke hentede biskopper til Danmark fra Det tyskromerske Kejserrige, men overflyttede biskopper fra sit rige i England til det danske rige i 1020'erne i stedet for:

”Roskilde havde sin biskop tidligt i Knud den Stores regerings-tid. Biskop Gerbrandt af Roskilde optræder første gang som vidne i et af kong Knuds engelske breve, dateret 1022. Han var indviet af en ærkebiskop af Canterbury der selv blev indsat i november 1020, og han kom til Danmark i ærkebiskop Unwans (ærkebiskop ved Hamburg Bremen) tid, dvs. før 1029.” (Ibid.: 296).

Således fremstiller Sawyer, at de biskopper, der kom til Danmark efter Harald Blåtand var engelske. Han nævner ingen tyskromerske biskopper i Danmark i denne periode, men kun at ærkebiskoppen af Hamburg-Bremen protesterede kraftigt over, at der kom bisper til Danmark, som ikke var indviet af ham og underlagt hans myndighed (ibid.: 297-298). I sin fremstilling heraf

benytter Sawyer en fortælling af Adam af Bremen, der ikke ligefrem komplimenterer ærkebiskoppen af Hamburg-Bremen:

”Det lykkedes for ham at tage biskop Gerbrand til fange, da han var på vej hjem fra England. (...) Med Gerbrands medvirken sendte Unwan derpå en delegation til Knud ”med gaver og lykønskninger for hans fremgang i England, men også med en irettesættelse for den formastelighed det var at han havde bragt bisper herover fra England”. (...) Adam nævner yderligere en række bisper der blev nødt til at anerkende ærkebispens autoritet, heriblandt to som var blevet ordineret af paven.” (Ibid.: 298).

Citatet belyser, at Sawyer beskriver, at den tyskromerske kirke måtte benytte sig af lyssky metoder som kidnapning for at få Knud til at anerkende sin kirkelige autoritet over Danmark. På den måde bliver den tyskromerske kirke fremstillet som underlegen i styrke i forhold til Knud. Hvis ærkesædet i Hamburg-Bremen havde styrkeforholdet kunne den i stedet for, have beordret Knud til at anerkende sin autoritet. Derimod sender ærkebiskoppen en delegation med gaver til Knuds kongesæde i England, dog med en irettesættelse, men heller ikke mere end det. Samtidig illustrerer citatet Sawyers nævnelse af, at bisperne også blev ordineret af paven. På den måde fremstiller Sawyer ligeledes, at den danske kirke ikke var afhængig af, at få indviet biskopper af ærkebiskoppen fra Hamburg-Bremen, selvom de blev nødt til at anerkende hans autoritet som ærkebiskop. Det Sawyer ikke nævner er, at den danske kirke stadigvæk var underlagt ærkebispesædet i Hamburg-Bremen, hvorfor den var en del af den tyskromerske kirke. I stedet lægger Sawyer vægt på, at bisperne i Danmark ikke var af tyskromersk oprindelse og ikke blev indviet herfra, og at ærkebispesædet i Hamburg-Bremen kun med ufine metoder kunne hævde sin autoritet over den danske kirke. Samtidig er det bemærkelsesværdigt, at Sawyer benytter en kilde af Adam af Bremen uden at nævne, hvor kildekritisk utroværdig Adam af Bremen er – især når han tidligere har gjort opmærksom på dette - til at demonstrere, magtforholdet mellem ærkebiskoppen af Hamburg-Bremen og Knud den Store. I det hele taget fremstiller Sawyer Knud som en magtfuld konge, der var respekteret af kirken og på sin vis også kirken overlegen:

”Kirken accepterede ham som den rette kristne konge, og han bevarede et godt forhold til sine engelske bisper som jævnligt gjorde ham deres opvartning ved hoffet.” (Ibid.:267).

Samtidig er Sawyers fremstilling af den danske kirkes etablering under Knud præget af, at den danske konge og ikke ærkebiskoppen af Hamburg-Bremen var den danske kirkes overhoved:

” (...) hvor forandringerne omfattede indførelse af et regulært møntvæsen, oprettelse af byer som centre for kongelige myndigheder, samt en udvidelse af bispeembedet under kongens myndighed.”

(Ibid.:276) og ”Meget tidlig i sin regeringsperiode forstærkede Knud Roskildes betydning ved at oprette et bispesæde der, muligvis det første egentlige bispedømme i Danmark”. (Ibid.: 292).

De to citater anskueliggør, hvorledes Sawyer fremstiller Knud den Store som den person, der for alvor sætter etableringen af den danske kirke i gang og hvordan Knud er den danske kirkes højeste autoritet.

Modsat Sawyers fremstilling af etableringen af kirken i Danmark, hvor fraværet af forbindelsen til ærkebispesædet i Hamburg-Bremen nærmest er larmende stille, er Hybels fremstilling af etableringen af den danske kirke i høj grad præget af tysk-romersk indflydelse. Han lægger vægt på de føromtalte kirkeretslige dokumenter fra 965 og 988, som omhandler den danske kirkes rolle i forhold til Det tyskromerske Kejserrige. Den tyskromerske kejsers brev fra 965 tolker Hybel således:

”(...) der er faktisk bevaret et privilegiebrev, som viser, at den tyske kejser opfattede Jylland som et len, og han opdelt landet i tre bispedømmer – Slesvig, Ribe og Århus. I et brev fra den 26. juni 965 fritager han disse kirkes ejendomme og de, der bor på dem, for alle tjenesteydelser og lægger dem under kirkernes egne embedsmænd.” (Hybel, 2003: 77-78).

Denne fremstilling af oprettelsen af de danske bispedømmer kan tolkes således, at Hybel mener, at de danske bispedømmer blev oprettet i 965, og at den danske kirke ligeledes ved denne lejlighed kom ind under ærkebispesædet i Hamburg-Bremen. På den måde fremstiller Hybel, at den danske kirke herved blev etableret, og også hørte under kirkelige embedsmænd, hvilket vil sige ærkebiskoppen i Hamburg-Bremen og ikke den danske konge. Samtidig fremstiller Hybel, at der rent fysisk fandtes en kirkelig organisation i Danmark:

”Brevet er fra 988 og fritager de danske kirker, nu også kirken i Odense, >> for al skat eller tjenesteydelse, der hører til<< den tyske konges ret. (...) Otto 3.s brev byder, at de danske kirker tillige fritages fra al >> indblanding fra greven – comitis – eller fra en foged fra vort skatkammer.<< Med mindre man fortolker denne passage af diplommet som en ren standardformulering uden indhold, må den greve, der tænkes på, vel være den danske hersker, som på det tidspunkt var Haralds søn Sven.” (ibid.: 81-82).

Hybels tolkning af Otto III's brev fra 988 er forskellig fra Sawyers. Der hvor forskelligheden ligger er for det første, på hvilket område de danske kirker fritages for beskatning. Som tidligere belyst mener Sawyer, at der er tale om Det tyskromerske Kejserrige og tolker blandt andet brevet som udtryk for, at Svend Tveskæg ikke ønskede tyskromerske bisper i Danmark, hvorfor de måtte flygte

og tage ophold i Det tyskromerske Kejserrige. Hybel ser ikke dokumentet som et udtryk for dette og fremstiller ej heller, at Sven Tveskæg muligvis ikke ønskede tyskromerske biskper i Danmark, hvilket er baggrunden for Sawyers tolkning af dokumentet. Hybel tolker brevet som, at Otto III fritog bispedømmerne i Danmark for beskatning fra sin greve. Kejsers greve tolker Hybel som den danske konge, Svend. Hybel og Sawyer læser således de kirkeretslige dokumenter fra henholdsvis 965 og 988 forskelligt og begge tolkninger er udtryk for den hovedfortælling, de hver især fremstiller om Danmark i anden halvdel af 900-tallet. Trods Hybels hovedfortælling: At Danmark var et tysk vasalrige og at Danmarks indlemmelse i den tyskromerske kirke var en del af årsagen hertil, nævner han kort, at både Svend Tveskæg og Knud den Store hentede engelske biskopper i England:

"Allerede Sven Tveskæg menes at have sendt en engelsk biskop til Danmark. Knud den Store sendte mindst tre over Nordsøen. (...) Forbindelserne til Det tyske Rige blev imidlertid opretholdt. Knud den Stores datter, Gundhild, blev således i 1036 gift med den senere kejser Henrik 3. af det såkaldte saliske dynasti."(Ibid.: 87).

Citatet dokumenterer, at Hybel nævner dette, men det er interessant, at han ikke selv påtager denne holdning, men blot skriver, at det menes. Hvem Hybel henviser til er uvist, men som tidligere belyst opponerer han ofte imod Sawyers fremstilling og ovenstående citat kan læses på den måde, at det er Sawyers der mener dette og ikke Hybel selv. Citatet viser ligeledes, at Hybel ønsker at fremstille, at anbringelsen af engelske biskper ikke har væsentlig betydning for det dansk-tyske forhold, da han - efter sin beskrivelse af, at det menes, at der blev anbragt biskper i England under Svend og Knuds regeringstid - pointerer, at forbindelsen til det Det tyskromerske Kejserrige ikke blev brudt, da Knud den Stores datter blev gift med den senere kejser, Henrik III.

I forhold til, hvordan Hybel tidligere har fremstillet det dansk-tyskromerske forhold - hvor Danmark var underlagt Det tyskromerske Kejserrige - er dette en helt anden fremstilling fra hans side, selvom han ved at skrive *forbindelserne blev imidlertid opretholdt* stadigvæk fremstiller, at Danmark stadigvæk var knyttet til Det tyskromerske Kejserrige.

På samme måde fremstiller Hybel Svend Estridsens regeringstid i anden halvdel af 1000-tallet. Ud fra Adam af Bremen fremstiller han Svend Estridsen som en konge, der både accepterede ærkebiskoppen af Hamburg-Bremens autoritet, men samtidig også som en konge der måtte tage hensyn til den magt paven havde:

"(...) Adam finder ham da også lydig og føjelig overfor ærkebiskoppen i Hamborg, Adalbert. (...) Svend Estridsen var blevet inddraget i investiturstriden og i en konflikt mellem paven og tyske

fyrster og biskoper, som kom til at præge den danske kongemagt de næste par hundrede år – men Sven holdt balancen.” (Ibid.: 105).

Citatet illustrerer, at Hybel mener, at Svend Estridsen formåede at holde sig fra ikke at tage parti, selvom han var blevet inddraget i investiturstriden, men i sætningen efter fremstiller Hybel Svend Estridsen som værende både begejstret for kirken og som pavens vasal:

”Svend Estridsens begejstring for kirken er forståelig. Som pavevasal var han medlem af et internationalt netværk af aristokrater. (...) Netværket (...) kaldes Skt. Peters vasaller. De fyrster og konger, der i løbet af 1000-tallet blev medlemmer af sammenslutningen, aflagde en særlig ed til paven (...) Skt. Peters vasaller giftede sig ind i hinandens familier og blev også på den måde forbundet med hinanden.”(Ibid.: 105-106).

Hvad det fik af konsekvenser for det dansk-tyske forhold, at Svend Estridsen blev pavens vasal kommer Hybel ikke ind på, men han fremstiller, at med Svend Estridsens vasal-forhold til paven i Rom, blev kirken for alvor etableret i Danmark:

”Kirken tilbød endvidere en guddommelig udlægning af en højere mening med Sven Estridsens ambitioner om at beherske danernes riger og kirken lå inde med en teknologisk, administrativ og juridisk viden, som var nyttig for en, der ville føre disse ambitioner ud i livet. (...) for det andet stod kirken nu langt stærkere end tidligere (...)” (Ibid.: 106)

Samtidigt belyser citatet, at Hybel fremstiller det som en beregnende faktor, at Svend Estridsen lod kirken få mere plads i Danmark, da den støttede hans krav på tronen. Således fremstiller Hybel, at Svend Estridsen forstærkede kirkens position i Danmark, fordi det gav mening for ham i forhold til at blive konge af et samlet dansk rige, der var uafhængigt af Det tyskromerske Kejserrige og i forlængelse heraf, at det med oprettelsen af det nordiske ærkebispedømme i 1104 lykkedes Danmark, at blive uafhængig af den tyskromerske kirke (Ibid.: 108)

Således centrerer Hybels fremstilling af etableringen af kirken i Danmark sig som sagt omkring, hvordan Danmark på forskellig vis var et vasalrige, og selvom han nævner, at både Svend Tveskæg og Knud den Store hentede biskoper fra England, har det ingen betydning for hans fremstilling, hvorfor det kan ses som en henvisning til, at det er Sawyers mening og ikke hans egen. Derimod er fremstillingen af Svend Estridsens vasalforhold til paven udelukkende Hybels egen og hans fremstilling af etableringen af kirken i Danmark giver i høj grad udtryk for, at både Danmark og den danske kirke var underlagt udenlandske magthavere.

En fremstilling af kirkens etablering i Danmarks som værende uafhængig af Det tyskromerske Kejserrige er derimod en hovedfremstilling hos Gelting, der ligesom Sawyer ikke anser Det tyskromerske Kejserriges indflydelse på den danske kirke i 1000-tallet som særlig væsentlig. Modsat Sawyer, der anser det som usandsynligt, at Svend Tveskæg hentede engelske biskopper på sine togter til England og i stedet hentede de engelske missionsbiskopper i Norge (Sawyer, 1988: 245), er Geltings fremstilling, både i 'The Kingdom of Denmark og i 'Viborg stifts grundlæggelse – og den danske kirkes grundlæggelse i 1000-tallet' stærkt præget af en sådan hypotese:

"Det held, hvormed kong Svend gen-nemførte sine regelmæssige ekspeditioner, kunne give mistanke om, at han kunne støtte sig på engelsk kollaboration i ikke helt ubetydeligt omfang. Det ville gøre det mindre overraskende, at han samtidig kunne rekruttere biskopper fra England." (Gelting, 2010: 14).

Langt hen ad vejen følger Geltings fremstilling af kirkens etablering i Danmark Sawyers fremstilling, men der er samtidig flere spor af, at Gelting ikke fremstiller den danske kirkes etablering som en isoleret begivenhed uden indflydelse fra Det tyskromerske Kejserrige.

Eksempelvis beskriver han, at en biskop var en politisk magtfaktor med ambitioner og ikke bare en religiøs kirkehyrde, og at ærkebispesædet i Hamburg-Bremen gjorde krav på at være Danmarks kirkes overhøjhed (Gelting, 2010: 11). Ud fra den måde Gelting fremstiller biskopperne som værende politiske karakterer, vil han følgelig også anse de tyskromerske biskopper, der agerede i Danmark efter Harald Blåtands overgang til kristendommen som politiske, og han skriver:

"Ikke desto mindre skabte Kong Haralds beslutning et potentielt problem i forhold til det Tyske Rige, netop fordi biskopperne havde så væsentlig en rolle i de politiske strukturer. Grunden hertil var, at med overgangen til kristendommen blev Danmark så at sige automatisk underlagt ærkebispedømmet Ham-burg-Bremen, som hørte under det Tyske rige." (Gelting, 2010: 13).

Selvom Gelting trækker dette frem drager han ikke den konklusion, at Danmark med Harald Blåtands indførelse af kristendommen i Danmark blev underlagt det Det tyskromerske Kejserrige. Det tætteste Gelting kommer på at fremstille Danmark som underlagt Det tyskromerske Kejserrige er, at han skriver, at Danmark var underlagt ærkebispedømmet Hamburg-Bremen og at dette bispesæde var en del af Det tyskromerske Kejserrige. Når denne ytring i sættes i kontekst med Geltings beskrivelse af, at biskopperne var politiske aktører lige så meget som de var kirkelige, kan man tolke Geltings ytring ovenfor som, at han mener, at Danmark efter Harald Blåtands konvertering blev underlagt Det tyskromerske Kejserrige, men Gelting ytrer ikke på noget tidspunkt

selv denne holdning direkte og det er uvist om han egentlig har den, men hans fremstilling af Danmarks indtrædelse i den katolske kirke kan læses sådan.

Ud fra ovenstående analyse af Geltings fremstilling af Danmarks indtrædelse i den internationale kirke, kan man få det indtryk, at Geltings fremstilling af kirkens etablering i Danmark ligger mere i tråd med Hybels fremstilling heraf, end Sawyers. Dette er dog langt fra tilfældet. Gelting anser ikke Danmark som et tyskromersk lydrike. Derimod centrerer hans fremstilling som førnævnt omkring, hvordan den danske kirke langt hen af vejen formåede at holde sig fri af ærkebispesædet Hamburg–Bremens overhøjhed og dermed også Det tyskromerske Kejserrige. Nedenstående citatet illustrerer tydeligt, at Gelting ikke tolker et af de centrale kirkeretslige dokumenter på samme måde som Hybel, men på linje med Sawyer:

”Et fingerpeg får man dog nok i 988, hvor alle fire danske biskoper befandt sig i eksil i Tyskland, og da Otto 3 (...) i det år sikrede deres underhold ved et privilegiebrev, er det tydeligt, at man ikke regnede med, at de kunne vende tilbage til deres stifter lige med det samme.” (Gelting, 2010: 14)

Citatet er knyttet til de begivenheder i slut 900-tallet, hvor Gelting beskriver det dansk-tyske forhold som konfliktfyldt og helt synonymt med Sawyer i forhold til det danske oprør, biskopernes flugt fra Danmark og Adam af Bremens fremstilling af Svend Tveskæg (ibid.). Det følgende citat vil belyse hvorledes Gelting fremstiller forholdet mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige under Svend Tveskæg:

”For den danske konge har det snarere drejet sig om at frigøre sig for en tysk kirkelig og politisk indflydelse, som kunne udgøre en trussel mod hans eget riges selvstændighed. Det indebar ikke nogen fornægtelse af kristendommen. Der var andre steder at henvende sig.” (Ibid.)

Det sted Gelting mener Svend Tveskæg henvendte sig er England, og det er tidligere blevet dokumenteret, at han mener, at Svend bragte engelske biskopper til Danmark, men det mangler fra Geltings side at blive præciseret, hvornår det var sandsynligt, at Svend første gang hentede engelske biskopper til Danmark (ibid.: 14-15). Det er en væsentlig udeladelse, da det ikke kan være ubetydeligt, hvor længe der manglede biskoper i Danmark i forhold til, at Danmark var blevet et medlem af den katolske kirke. Man kunne forestille sig, at paven fra tyskromersk side ville være blevet opfordret til at gribe ind, hvis der i en længere periode ikke fandtes biskoper i Danmark, der var blevet kirkeligt indviet. Det skal imidlertid nævnes, at denne problematik ikke er afgørende, hvis der efter Svend Tveskægs brud med den tyskromerske kirke ikke fandtes bispedømmer i Danmark, hvilket Gelting giver udtryk for kan være tilfældet:

”Adam af Bre-men indrømmer faktisk, at bispesædet i Århus op-hørte helt og holdent, men han slører omhyggeligt at det samme gjaldt de øvrige danske bispesæder, for så vidt det drejede sig om biskopper under Ham-burg-Bremens kontrol.” (Ibid.: 16).

På den måde som Gelting angriber Adams Bremens beretning i ovenstående, på samme måde fremstiller Gelting i det hele taget, at Adam ønsker at sløre, at den tyskromerske kirke ikke havde kontrol over den danske kirke under Svend Tveskæg og Knud den Store (ibid.: 17-18).

Således fremstiller Gelting - i tråd med ovenstående - Knud den Stores regeringstid som en periode, hvor den danske kirke for alvor brød med ærkebispesædet i Hamburg-Bremen:

”Samtidig bød Englands erobring på en anden fordel, som vejede tungt i forhold til Hamburg-Bremen og det Tyske rige: Knud rådede nu selv over en ærkebiskop, den engelske ærkebiskop af Canterbury.” (Ibid.: 15) og ”(...) blandt bisperne står Gerbrand af Roskilde for-rest, skønt hans bispeindvielse højst kan have været få måneder gammel. En mulig forklaring kunne være, at ærkebiskop Æthelnoth efter Gerbrands bispeindvielse har givet ham ærkebiskoppelige beføjelser med hen-blik på at bispevie de tre andre nyudnævnte danske biskopper, således at han på dette tidspunkt har været en slags viceærkebiskop for Danmark.” (Ibid.).

Det første citat belyser, at Gelting anser Knud den Stores erobring af England og dermed Knud den Stores rådighed over en ærkebiskop som afgørende betydning for Danmarks uafhængighed af Det tyskromerske Kejserrige. Samtidig illustrerer det sidste af de to ovenstående citater, at Gelting fremstiller, at den danske kirke fik sin egen ærkebiskop ved Gerbrand af Roskilde, i hvert fald funktionsmæssigt i 1023, og Geltings efterfølgende fremstilling af den danske kirkes forhold til den tyskromersk ditto er ligeledes præget af, at den tyskromerske kirke ikke havde overhøjhed i Danmark, selvom ærkebispesædet i Hamburg-Bremen blev ved med at udnævne bisper i Danmark. Disse bisper benævner Gelting som skyggebisper (ibid.:18-21).

Ifølge Gelting er det først under Svend Estridsens regeringstid i midten af 1000-tallet, at magtbalancen mellem den danske og tyskromerske kirke vender, hvor ærkebiskop Adalbert af Hamburg-Bremen havde en større politisk situation pga. hans nære forbindelse til den tyskromerske kejser Henrik III, og at Svend Estridsen ikke ligesom sine forgængere på den danske trone kunne benytte sig af engelske biskopper, da Danmarks overhøjhed i England ikke længere var gældende. Den nye situation beskriver Gelting således:

”Omsider havde Danmark uforbeholdent anerkendt Hamburg-Bre-mens autoritet. Samtidig synes Svend Estridsen dog at have indledt direkte forhandlinger med den pa-velige kurie om oprettelsen af et dansk ærkebispesæde, og hans følere blev velvilligt modtaget.” (Ibid.:22).

At Svend Estridsen ønskede et dansk ærkebispesæde er umiddelbart i strid med Hamburg-Bremens ønske om forsat at være den danske kirkes autoritet, og Gelting fremstiller også, at ærkebiskop Adalbert ikke brød sig om tanken, men at det var svært for ham at sætte sig imod rent politisk. Derfor mener Gelting, at ærkebiskoppen og Svend Estridsen fandt sammen i et kortsigtet interessefællesskab omkring en ny og udvidet stiftsstruktur i Danmark:

”Ærkebiskoppen var ivrig efter at få flere biskopper under sig, og for kongen var de fire eksisterende danske stifter for få til slagkraftigt at understøtte et krav på en selvstændig kirkeprovins.” (Ibid.).

Gelting fremstiller samtidig interessefællesskabet mellem Svend Estridsen og ærkebiskop Adalbert, således, at ærkebiskoppen udnævnte de nye biskopper (ibid.: 22-23). I tråd med dette mener Gelting ligeledes, at de nye biskopper var tyskromerske og benytter sig af deres navne som belæg herfor, da han mener, at disse er af tysk art (ibid.). Efter at den danske kirke igen havde fået tyskromerske biskopper, kunne man forestille sig en stærk tyskromersk indflydelse i Danmark, men ifølge Gelting havde ærkebiskoppens udnævnelse af tyskromerske bisper til danske bispesæder ikke denne konsekvens, derimod fremstiller Gelting, at da Svend Estridsen havde opnået sin nye stiftsstruktur havde han i intention om at svække båndet til Hamburg-Bremen, hvilket han ifølge Gelting også lykkedes med (ibid.:24). Således fremstiller Gelting, at Svend Estridsen var den styrende part i forholdet til ærkebiskop Adalbert, hvilket nedenstående citat tydeliggør:

”Da først stiftsstrukturen var på plads, havde Svend Estridsen opnået det, han havde brug for til at argumentere for oprettelsen af et selvstændigt dansk ærkesæde. Derefter havde han ingen interesse i fortsat at styrke den danske kirkes bånd til Hamburg-Bremen. Det er vanskeligt at forestille sig, at de danske biskopper, som skyldte Bremen deres bispevielse, ville være udeblevet fra et kirkemøde inden for rigets grænser, med mindre kongen havde givet dem udtrykkelig ordre derom.” (Ibid.: 24-25).

Et af Geltings hovedargumenter i sin fremstilling af den danske kirkes etablering er, at den danske kirke og de danske konger langt hen af vejen var uafhængige af ærkebispedømmet Hamburg-Bremen og selv stod for bispevielser og indsættelse af biskopper via England. Grunden til at dette ikke er til stede i Adam af Bremens beretninger om den danske kirke og ærkebispedømmet Hamburg-Bremen, er ifølge Gelting bl.a. at Svend Estridsen havde grund til at fremstille den danske kirke og de danske konger som: *”lydige sønner af den hellige almindelige Kirke, hvis hans planer om et dansk ærkesæde skulle nyde fremme.”* (Ibid.)

Derfor mener han ligeledes, at Adam af Bremens interview med Svend Estridsen i 1070'erne var stærk præget af, at Svend Estridsen ikke ønskede at skildre den danske kirke som uafhængig og selvstændig, og når den danske kirkes autonomi ikke kunne bortforklares, fremstiller Gelting, at Svend reducerede dette til kortvarige vildfarelser:

"I Svends fortælling blev denne kirkelige autonomi reduceret til kortvarige vildfarelser, hvor de danske konger hurtigt blev sat på plads af den hamburgske ærkebiskop – (...)" (Ibid.).

Et eksempel Gelting trækker frem er førnævnte – blandt andet under Sawyers fremstilling af etableringen af den danske kirke – kidnapning af biskop Gerbrand. Modsat Sawyers nævnelse heraf, analyserer Gelting Adams beskrivelse, og konkluderer den som usandsynlig. Samtidig beskriver han, at Adam af Bremen har beretningen fra Svend Estridsen, der opdigtede Unwans kidnapning af Gerbrand, og Knud den Stores indrømmelser (ibid.: 16) pga. sit ovenstående ønske om ikke at fremstille den danske kirke som uafhængig af ærkebispedømmet Hamburg-Bremen. Gelting pointerer samtidig, at Adam af Bremen undrede sig over, at Svend Estridsen fremstillede sine forgængere så ufordelagtig, men at han ikke betvivlede Svend Estridsens fremstilling, da den passede ind i Adams eget projekt om at stille ærkebispedømmet Hamburg-Bremen i et gunstigt lys (ibid.: 25), hvorfor han ifølge Gelting også slører ophævelsen af Hamburg-Bremens overhøjhed over den danske kirke under Svend Tveskæg og Knud den Store (ibid.: 17-18).

Således sætter Gelting tvivl ved Adam af Bremens beretning og konkluderer, at store dele af den er utroværdig, pga. Svend Estridsens og Adams egne politiske formål. Samtidig benytter Gelting sig af kirkeretslige dokumenter både engelske og tyskromerske, som belæg for sin hovedfortælling: At den danske kirke under Svend Tveskæg og Knud den Store var uafhængig af Det tyskromerske Kejserrige, da de via England kunne hente både biskopper og ærkebiskoppet til at stå for de kirkelige praksisser. Gelting skriver det selv således:

"(...) de vigtige etaper i et halvan-det hundrede års forløb, hvis hovedtema var sam- og modspillet mellem de hamburgske ærkebispers undertiden desperate behov for at konsolidere deres magt og ærkebiskoppelige status på den ene side, og på den anden side de danske kongers stadige bestræbelser for på undgå, at det Tyske Rige gennem ærkesædet i Hamburg-Bremen fik for stor indflydelse i Danmark." (Ibid.:25-26)

Ud over at belyse hvad temaet for Geltings fremstilling er, illustrerer citatet ligeledes, at Gelting anser Hamburg-Bremens overhøjhed over den danske kirke som udtryk for Det tyskromerske Kejserriges indflydelse i Danmark. På det punkt stiller Gelting sig imellem Sawyers og Hybel. Hvor Sawyers position er, at der ikke på noget tidspunkt er risiko for tyskromersk indflydelse og den

danske kirke kun symbolsk er underlagt ærkebispesædet i Hamburg-Bremen, og hvor Hybels position er diametralt modsat, at der netop igennem Hamburg-Bremens indflydelse på den danske kirke var tale om, at Danmark var en tyskromersk vasalstat. I den forbindelse er det interessant, at Gelting – ligesom tidligere – ikke nævner Hybels forskning, da en diskussion af Hybels fremstilling af, at Svend Estridsen blev pavens vasal ville passe udmærket ind under det emne Gelting beskæftiger sig med i 'Viborg stifts grundlæggelse – og den danske kirkes udvikling i 1000-tallet'. Geltings udeladelse af Hybels forskning, kan ligesom tidligere betyde, at han ikke tager Hybels antagelser om Svend Estridsen pavevasalskab seriøst, ellers ville han sandsynligvis have inddraget Hybels forskningsarbejde indenfor dette område.

Gelting ikke ene om at tage afstand fra Hybels forskning. Som tidligere præsenteret er en af Hybels ihærdigste kritikere Lund og det er blevet belyst, at Lund ikke anser nogen form for tyskromersk indblanding i Harald Blåtands dåb. På samme måde anser Lund de kirkeretslige dokumenter, som både Gelting og Sawyer benytter som belæg for en begyndelse på etableringen af kirken i Danmarks, som udelukkende til benyttelse af at styrke ærkesædet i Hamburg-Bremen og ikke som udtryk for en begyndelse på en dansk kirke. I førnævnte artikel af Lund fra 2011 diskuterer han, hvorledes man skal forstå de kirkeretslige dokumenter fra henholdsvis 948, 965 og 988 og ligesom ved Harald Blåtands overgang til kristendommen, ser han ingen grund til, at de bliver benyttet til at påvise nogen form for tyskromersk indblanding i Danmark under Harald Blåtand og derfor heller ikke i oprettelsen af en kirke i Danmark.

I forhold til det kirkeretslige dokument fra 948, som proklamerede bispedømmer i Danmark, mener Lund, at det ikke ville lade sig gøre for den tyskromerske kejser at oprette faktisk fungerende bispedømmer i Danmark, da det ville kræve, at han ejede jord Danmark, hvilket Lund mener han ikke gjorde:

”Set fra en dansk konges side måtte det naturligvis altid føles truende, når en fremmed magt disponerede over embeder i Danmark. Den tyske kejser rådede ikke over jord i Danmark, hvoraf han kunne dotere nye bispesæder, så bisperne kunne begynde at opføre nye kirker og omgive sig med dom-kapitler, oprette domskoler og hvad der ellers skulle til.” (Lund, 2010: 15).

Pga. at den tyskromerske kejser ikke rådede over jord i Danmark, tolker Lund som sagt dokumentet fra 948 som et dokument, der kun var til intern tysk brug. På samme måde tolker han det kirkeretslige dokument fra 965. Her er Lunds argument, at de danske biskopper ikke fik

individuelle privilegier, hvilket han mener, var unormalt, da de således ikke ville kunne dokumentere deres privilegier overfor eventuelle skeptikere:

”(...) og dets funktion har givetvis været som udnævnelserne i 948, rent indretysk. Det er i hvert fald påfaldende, at Ottos frihedsbrev til de danske bispesæder er det eneste kollektive frihedsbrev. Normalt fik hver biskop eller stift sit eget privilegium. De skulle jo kunne dokumentere deres privilegier overfor lokale tvivlere. Det mere end antyder, at Ottos frihedsbrev var mere var til ærkesædets brug, og det vil sige over for Køln, end til de enkelte bispesæders brug.” (ibid.: 15)

Lunds fremstilling af etableringen af den danske kirke under Harald Blåtands regeringstid, kan derfor anses, som en dekonstruktion af, at der blev etableret en kirke i Danmark. Lund nævner ikke på noget tidspunkt, at det fandtes en dansk kirke under Haralds regeringstid. Men dette er heller ikke hans sigte i hans fremstilling af det dansk-tyske forhold i 900-tallet. Hans artikel fra 2011 er fremstillet i det øjesmed at modargumentere Hybels fremstilling af samme emne. Derfor er det en vigtig pointe for Lund at argumentere for, at de kirkeretslige dokumenter ikke skal læses som udtryk for en tyskromersk etablering af en kirke i Danmark, men udelukkende som dokumenter, der havde til formål at sikre Hamburg-Bremens ærkesæde overfor de angreb, det blev udsat for fra ærkesædet i Køln, hvorfor Lund anser dokumenterne som interne tyske dokumenter og ikke rettet mod en etablering af en kirke i Danmark.

5.1 Delkonklusion

På baggrund af min diskuterende analyse af Sawyers, Hybels, Geltings og Lunds fremstilling af etableringen af kirken i Danmark, kan jeg konkludere, at de valgte forskere fremstiller forskelligt, hvor stor en andel af etableringen af en dansk kirke skal tillægges ærkebispesædet i Hamburg-Bremen og i den forbindelse Det tyskromerske Kejserrige.

Sawyer udelader flere steder, at fremstille hvorvidt ærkebispesædet i Hamburg-Bremen havde nogen rolle etableringen af kirken i Danmark, men præsenterer hovedsageligt Harald Blåtand som både den danske kirkes opretter og finansielle grundlag. Samtidig bliver bisperne i Sawyers fremstilling kun få gange fremstillet som værende fra Det tyskromerske Kejserrige og mestendels bliver bisperne betegnet som danske. Når de bliver fremstillet som værende tyske, udspiller der sig en konflikt mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige. På de tidspunkter, hvor Sawyer benævner bisperne som danske, er det dansk-tyske forhold mere utydeligt, navnligt i forhold til den danske kirkes afhængighed af bispesædet i Hamburg-Bremen.

I det hele taget er Sawyers fremstilling præget af, at fremstille den danske kirke som uafhængig af den tyskromerske. Det kommer især til udtryk i hans fremstilling af, at der efter Svend Tveskægs oprør mod Det tyskromerske Rige ikke længere fandtes tyskromerske bisper i Danmark, og hans fremstilling af Knud den Stores overlegenhed i forhold til ærkebispesædet i Hamburg-Bremen.

Tidligere er det blevet konkluderet, at Geltings fremstilling af det dansk-tyske forhold lå tæt op ad Sawyers fremstilling af samme. På sin vis er dette også tilfældet for Geltings fremstilling af etableringen af kirken i Danmark. Alligevel adskiller hans fremstilling sig markant fra Sawyers. Blandt andet udelader Gelting ikke Hamburg-Bremens rolle i oprettelsen af den danske kirke og heller ikke, fremstiller han de bisper, der virkede i Danmark under Harald Blåtand som danske men skriver direkte, at de stammede fra Det tyskromerske Kejserrige. Samtidig pointerer Gelting, at biskopper ikke skal ses som have været udelukkende kirkelige aktører, men at en biskop lige så meget var en politisk skikkelse, der tog del i politiske begivenheder.

På den måde adskiller Geltings fremstilling sig fra Sawyers, der kun parentetisk inddrager disse overvejelser og som belyst, har de ej heller indflydelse på hans fremstilling af det dansk-tyske forhold under Harald Blåtand regeringstid.

Hvorfor jeg alligevel mener, der er ligheder mellem Geltings og Sawyers fremstillinger, er pga. den måde de nærmest synkront fremstiller Svend Tveskægs oprør mod Det tyskromerske Kejserrige og konsekvenserne heraf. De mener begge, at de tyskromerske bisper flygtede til Det tyskromerske Kejserrige, hvor de fik underhold. Som belæg herfor benytter de sig af det kirkeretslige dokument fra 988 - som Hybel tolker diametralt modsat.

Særligt ved Geltings fremstilling er dog, at han mener, at de danske bisper under Svend Tveskæg og Knud den Store blev hentet fra England og at der ydermere fandtes en art ærkebiskop i Danmark under Knud den Stores regeringstid. Gelting fremstiller således den danske kirkes uafhængighed af ærkebispesædet mere slagkraftigt end Sawyer og han beskriver, at grunden til, at der ikke findes mere kildemateriale omkring den danske kirkes suverænitet er pga., at både Svend Estridsen og Adam af Bremen bevidst slørede Danmarks kirkes autonomi, da dette ikke stemte overens med deres egne interesser: Adam ønskede at stille ærkesædet Hamburg-Bremen i et gunstigt lys, således at det kunne forsvare sin berettigelse, og Svend Estridsen ønskede at fremstille den danske kirke som en lydige – ikke rebelsk - kirke, da han var interesseret i at opnå tilladelse fra paven til et dansk ærkebispesæde.

Geltings fremstilling af etableringen af kirken i Danmark er dermed en fremstilling af en kirke, der i store dele af 900- og 1000-tallet var uafhængig af ærkebispesædet i Hamburg-Bremen, da der i

en lang periode blevet hentet bisper og en art ærkebiskop fra England, som både Svend Tveskæg og Knud den Store havde kontrol over, og at den danske kirkes suverænitet blev sløret pga., at dette ikke stemte overens med Adam af Bremens og Svend Estridsens interesser.

Som belyst er Hybels fremstilling af etableringen af kirken i Danmark vidt forskellig fra både Sawyers og Geltings, hvilket bl.a. skal ses i lyset af deres forskellige tolkninger af de kirkeretslige dokumenter fra 965 og 988. Dokumentet fra 965 tolker Hybel som udtryk for, at den danske kirke hørte under ærkesædet i Hamburg-Bremen og ikke under den danske konge. Der hvor forskelligheden er størst er dog ved det kirkeretslige dokument fra 988. Hybel fremstiller dette dokument som udtryk for, at både Danmark og den danske kirke er underlagt Det tyskromerske Kejserrige, og at Svend Tveskæg er kejserens vasal, mens både Gelting og Sawyer fremstiller, at dokumentet er udtryk for, at Svend Tveskæg havde gjort oprør mod den tyskromerske kejser og ikke længere ønskede at have tyske bisper i sit rige.

Et andet punkt, hvor Hybels fremstilling adskiller sig markant fra Geltings er i forhold til Svend Estridsens rolle for etableringen af den danske kirke, Hybel fremstiller Svend Estridsen som paven vasal og Gelting ikke på noget tidspunkt nævner at dette kunne være en mulighed. Gelting inddrager samtidig ikke Hybels fremstilling i sin diskussion af Svend Estridsens rolle for den danske kirke, men lægger vægt på andre begivenheder i Svend Estridsens regeringstid end på de, som giver Hybel anledning til at argumentere for Svend Estridsens vasalforhold til paven.

Lunds fremstilling af den danske kirke i 900-tallet er en fremstilling af en kirke som i faktisk forstand ikke fandtes. Lund ser ikke, at der findes belæg for at kunne konkludere, at en kirke i Danmark under Harald Blåtand blev etableret. Som belyst i ovenstående analyse tolker Lund de kirkeretslige dokumenter fra 948 og 965 som udelukkende interne tyske kirkelige dokumenter, som kun har til formål at sikre ærkestiftet i Hamburg-Bremen sin overlevelse. Derfor anser Lund naturligvis ikke, at den danske kirke var under ærkesædet Hamburg-Bremen og der på baggrund heraf kan tales om et tyskromersk overherredømme over Danmark, hvilket også er Lunds hovedpointe i sin fremstilling.

Lund adskiller sig både fra Hybel, Gelting og Sawyer, der alle mener, at disse dokumenter kan benyttes som belæg for, at den danske kirke blev etableret under Harald Blåtands regeringstid. Trods dette kan han sættes i samme bås som Sawyer, når der spørges om, hvorvidt den danske kirke

og dermed Danmark var influeret af tyskromersk indflydelse under Harald Blåtand. Begge ville svare ville på baggrund af ovenstående diskuterende analyse sandsynligvis svare nej.

Gelting derimod er ikke så kategorisk. Han fremstiller ikke den danske kirke under Harald Blåtand som uafhængig af Det tyskromerske Kejserrige. Han fremstiller først den danske kirke som sådan under Svend Tveskæg og Knud den Store, og påpeger samtidig, at forholdet mellem de danske konger og ærkebisperne i Hamburg-Bremen i denne periode ligeledes var præget af en kamp om overherredømmet over den danske kirke.

Som sagt er Hybels fremstilling ligesom tidligere diametralt modsat Sawyers og hans fremstilling giver som sagt udtryk for, at den danske kirke og i den forbindelse den danske konge var under den tyskromerske kejsers autoritet, og når dette ikke var tilfældet fremstiller Hybel, at den danske konge og den danske kirke var under paven i Roms autoritet.

Således illustrerer de forskellige forskeres fremstilling af kirkes etablering i Danmark ligesom tidligere forskellige positioner til, hvorvidt Danmark var underlagt Det tyskromerske Kejserrige i sen vikingetid og tidlig middelalder.

6 Diskuterende konklusion

Som konklusion på min diskuterende analyse, hvor jeg undersøgte debatdeltagernes fremstillinger af de historiske begivenheder omkring Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige, der blev debatteret i Historisk Tidsskrift efter Hybels udgivelse af 'Danmark i Europa', kan jeg konkludere, at der viser sig nogle klare træk hos debatdeltagernes fremstillinger af den danske rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige - især ved Hybels og Sawyers fremstillinger.

Overordnet set kan jeg ligeledes konkludere, at den kritik Hybel modtog i debatten for sin forskning var berettiget, da hans argumentation, og de belæg han benytter sig af bunder i en overfortolkning af de kilder han gør brug af, samtidig med at han undlader at fremdrage det af kilderne, der ikke bekræfter hans hovedtese. Eksempelvis ved hans tolkning af, at de danske ringborge kunne være bygget af den tyskromerske kejser, da der findes ligheder mellem danske ringborge og engelske, tyske og franske. På den upræcise måde, hvorpå Hybel behandler kilderne, bliver de resultater han kommer frem til ligeledes upræcise, hvorfor hans kildekritiske arbejde ret beset kan kritiseres og derfor også hans metodiske arbejde, da han netop ønsker at sige noget nyt ud fra en kildekritisk gennemgang af de kilder, der kan sige noget om Danmarks politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige.

Hybels ønske om at skabe et alternativ til den traditionelle middelalderforsknings fremstilling af Danmarks rigsdannelse vinder altså over en præcis metodisk behandling af kilder og han tvinger disse til at stemme overens med hans tese og hovedfortælling: At Danmark var en tyskromersk vasalstat.

På trods af tydeligheden af dette i de foregående kapitler, kan nedenstående citat tjene til at minde læseren om Hybels kildekritiske arbejde, stærkt tendentiøse udlægning af kilderne og manglende indsigt i centrale historiske forhold:

">>Selv disse barbarers råhed og hovmod blødte han snart op. Således gik tiden og Kong Harald underlagde sig Kristi Rige med en stor mængde af sit folk << (...) Men hvad mente Routgeri med, at Harald og en del af hans folk underlagde sig Kristi Rige? Mente han, at Harald simpelthen blev døbt, var meningen at han underkastede sig det hellige tysk-romerske Kejserrige, eller begge dele? Sandsynligvis mente han begge dele." (Hybel 2003, 76).

En sådan udlægning er som tidligere dokumenteret problematisk. Hybel bygger sin udlægning på sin egen oversættelse af en tysk oversættelse af den oprindelige latinske kilde. Dette er for det første ikke godt kildekritisk håndværk, da man altid bør gå til originalteksten. For det andet gør Hybels

oversættelse, at Routger kan misforstås. For hvad menes der med *underlagde sig*? Hybel tolker *underlagde sig* som, at Harald underkastede sig Kristi Rige, men normalt er definitionen af *underlagde sig*, at man erobrer. Pga. den dårlige oversættelse bliver Hybels tolkning af kilden uklar og man kan ikke undgå, at blive i tvivl om Hybels udlægning. Når dette sættes sammen med, at Hybel demonstrerer, at han ikke bemestrer latin ved, at han konsekvent benytter sig af genitiv (Routgeri) i sin betegnelse af Routger, bliver ens tillid til Hybels kildekritiske metode endnu mere udfordret. Samtidig vrider Hybel kilden således, at Kristi Rige – den tyskromerske kirke – var samme enhed, hvor den tyskromerske kejser havde overhøjhed, hvilket det er blevet belyst, ikke var tilfældet – paven var på dette tidspunkt den tyskromerske kirkes overhøjhed. Hybel vinkler på den måde, at det at Harald Blåtand underlagde sig den tyskromerske kirke er lig med, at han underlægger sig Det tyskromerske Kejserrige.

Derfor er Hybels udlægning problematisk og det kan konkluderes, at Hybel i sit ønske om at få sin hovedtese til at fremstå korrekt, vrider Routgers tekst således, at kilden passer ind i den fortælling, han ønsker at fremstille: At Harald Blåtand var den tyskromerske kejsers vasal.

Samtidig kan man på baggrund af ovenstående diskuterende analyse konkludere, at Hybels udsagn om, at dansk middelalderforskning har været præget af en snæver national tankegang, ikke kan afvises. I Sawyers 'Da Danmark blev Danmark' er det blevet illustreret, at der netop er tegn på en sådan fremstilling af Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige. Hvis man tager Hybels briller på og ser efter en snæver national fremstilling, er der nogle forhold ved Sawyers fremstilling, som er iøjnefaldende.

For det første betegner Sawyer de samme bispes et sted som danske og et andet sted som tyske og med opdagelsen af Sawyers forskellige betegnelse af de samme bispes herkomst, begyndte jeg, at blive usikker på Sawyers fremstilling og Hybels anklage om, at den traditionelle middelalderforskning var præget af en nationalhistorisk romantik begyndte at runge tungere i min undersøgelse, og jeg blev mere opmærksom på snævre nationale træk ved Sawyers fremstilling.

For det andet er Harald Blåtand en hovedskikkelse i 'Da Danmark blev Danmark' og Sawyers beskrivelse af den danske rigsdannelse er bygget op omkring Harald Blåtand og hvorledes han uden indflydelse fra Det tyskromerske Kejserrige etablerede kirken i Danmark.

Konkluderer man på den diskuterende analyse af Sawyers fremstilling af Harald Blåtand, kan det meget præcist siges, at Sawyer fremstiller Harald Blåtand på følgende måde: Harald Blåtand var den første danske konge, der regerede over et samlet dansk kongerige. Ved hans døb blev Danmark

inkluderet i kirken, men forblev uafhængigt. Harald Blåtand oprettede den danske kirke og sikrede dens eksistens ved at støtte den finansielt. Han stod bag opførelsen af et imponerende forsvarsanlæg - hvor ringborgene blandt andet indgik - da Det tyskromerske Kejserrige truede Danmarks suverænitet. Efterfølgende magtede Harald Blåtand at vinde det tyskromerskebesatte Sydjylland tilbage, hvorved han hævdede dansk suverænitet i et uafhængigt dansk kongerige.

Ud fra ovenstående konklusion på Sawyers fremstilling af Harald Blåtand mener jeg, at Sawyer fremstiller Harald som en afgørende figur i den danske rigsdannelse og Danmarks uafhængighed af Det tyskromerske Kejserrige, og jeg mener, at Sawyer implicit fremstiller Harald Blåtand som: 1) Danmarks fader – ved at det var ham, der samlede Danmark og blev den første danske konge over et samlet Danmark. 2) Danmarks frelser – ved at fremstille, at det var Harald Blåtand, som forsvarede landet mod - og overvandt - den store nabo mod syd. 3) Kirkens fader – ved at Sawyer fremstiller Harald som den afgørende person i etableringen af kirken i Danmark og som dens finansielle hjørnesteen.

Ud fra min argumentation for og tolkning af, hvorledes Sawyer fremstiller Harald Blåtand, konkluderer jeg, at Sawyer glorificerer Harald Blåtand og indirekte, fremstiller ham som både Danmarks fader og beskytter, samt som den danske kirkes grundlægger og opretholder.

På baggrund af dette, vurderer jeg, at Sawyer konstruerer en Haraldfigur, der bærer præg af at være en nationalmytologisk skikkelse, da han bevidst undlader at beskrive den tyskromerske indflydelse på etableringen af den danske kirke, men i stedet giver Harald Blåtand æren for kirkens grundlæggelse og etablering, samtidig med at han fremhæver Harald Blåtands initiativrighed og politiske styrker, og giver et billede af ham som Danmarks riges fader, beskytter og suverænitetshævder overfor Det tyskromerske Kejserrige.

Dermed fremstiller Sawyer Harald som Danmarks nationsfader og hvis man endnu en gang tager Hybels briller på, kan man sige, at Sawyer fremstiller Harald Blåtand på en nationalromantisk måde, både fordi han skaber en Haraldskikkelse, som er nationens ophav, uden at kilderne egentlig taler for dette, og skriver sig ind i en tradition, hvor man har ønsket at fremstille Danmarks kongemagt som værende én lang kontinuitet, så Danmark kunne fremstå som et gammelt kongerige, der aldrig har været under fremmede herskere – især ikke tyske. Denne måde at fremstille Danmarks fortid og kongemagt på, var vigtig for danske historikere da man i 1870'erne – efter tabet af Slesvig-Holsten til Tyskland i 1864 – konstruerede vikingetiden som periode, hvor man i høj grad romantiserede og glorificerede Danmarks fortid pga. de mange nederlag, man politisk og

økonomisk oplevede som nation i løbet af 1800-tallet, hvorfor man bl.a. også indenfor litteraturhistorie kalder 1800-tallet for en nationalromantisk periode.

På baggrund af ovenstående vil jeg pointere, at jeg konkluderer, at Sawyer fremstiller Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige på en måde, som taler for at se Danmarks samlet rigsdannelse under Harald Blåtand uden tyskromersk indflydelse, selvom kildegrundlaget ikke altid taler for dette. I forlængelse heraf kan det konkluderes, at Hybels påstand om, at dansk middelalderforskning er præget af en snæver national tankegang har noget på sig, da Sawyers Haraldskikkelse bærer præg af at være en nationalromantisk.

Når Geltings fremstilling inddrages, bliver billedet af dansk middelalderforskningens fremstilling af Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige i sen vikingetid og tidlig middelalder imidlertid mere nuanceret. Det er tidligere blevet illustreret, at Gelting ikke fremstiller den danske rigsdannelse som en isoleret dansk begivenhed, men ej heller ser, at Det tyskromerske Kejserriges havde overhøjhed i Danmark i 900- og 1000-tallet. På baggrund af dette kan det konkluderes, at Gelting anser både Haralds Blåtand overgang til kristendommen, samt etableringen af kirken i Danmark som en vekselvirkning mellem på den ene side konkret tyskromersk indflydelse i Danmark og de danske kongers ønske om at stå på god fod med den tyskromerske kejser, og på den anden side de danske kongers ønske om at frigøre den danske kirke fra tyskromersk autoritet (ved ærkebispesædet Hamburg-Bremens overhøjhed over den danske kirke). Den tyskromerske kirke som spiller i det politiske spil har således end større rolle i Geltings fremstilling end den har hos Sawyer. I den forbindelse skal det pointeres, at Gelting fremstiller de biskoper, der havde en afgørende betydning for oprettelsen af kirken i Danmark under Harald Blåtand, som værende af tysk herkomst. Gelting fremstiller i forlængelse heraf, at dette var grunden til, hvorfor Svend Tveskæg ønskede at slippe af med disse biskoper og i stedet hente biskoper fra England for netop at undgå tysk indflydelse i Danmark.

I modsætning hertil står Lunds fremstilling af etableringen af kirken i Danmark. På baggrund af de foregående kapitler kan det konkluderes, at Lund fremstiller, at Det tyskromerske Kejserriges og den tyskromerske kirkes indflydelse i Danmark under Harald Blåtand var lig nul. I sin fremstilling affejer Lund, at man ud fra kilderne på nogen måde kan slutte, at Harald Blåtand blev døbt, og at der blev etableret en kirke i Danmark under ærkesædet Hamburg-Bremen og dermed Det

tyskromerske Kejserrige. På den måde fremstiller Lund grænserne mellem Danmark og Det tyskromerske Kejserrige mere skarpt optegnede end Sawyer, da han implicit fremstiller, at kontakten mellem den tyskromerske kirke og Danmark under Harald Blåtand var på et minimum. Samtidig fremstiller han, at der intet belæg er for at konkludere, at Harald Blåtand blev døbt, da de kilder vi har til rådighed intet siger om dette og heller ikke om oprettelsen af en kirke i Danmark under Harald Blåtand. Herved afviser Lund også det belæg Hybel har for at mene, at Harald Blåtand blev den tyskromerske kejsers vasal – at han blev døbt. Ligeledes bliver argumentet for, at etableringen af en kirke i Danmark under Harald Blåtand kan ses som tyskromersk overherredømme i Danmark affærdiget af Lund, da han mener, at man heller ikke for dette kan finde belæg i kilderne. Ud fra et sådant traditionalistisk historiesyn er det midlertidigt svært at sige noget om den danske rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige, da de kilder som omtaler denne periode er få og de der er, eksempelvis Adam af Bremen -hvis man udsætter dem for Lunds metodiske blik – ofte vil blive anset for stærkt tendentiøse og ukorrekte. Derfor kan Lund - ud fra den metode han benytter sig af - forsvare, at Danmark ikke var under tyskromersk indflydelse, men at den danske rigsdannelse var en isoleret dansk begivenhed, da det ud fra hans traditionalistiske historiesyn er svært at finde belæg for det modsatte. Således kan der ses en vis lighed mellem Sawyers og Lunds fremstilling – selvom Sawyer mener, at Harald blev døbt, mens Lund ikke mener dette – da de begge fremstiller Danmarks rigsdannelse uden indflydelse fra Det tyskromerske Kejserrige.

Imidlertid er det svært at konkludere, at Lunds fremstilling er nationalromantisk - mens der hos Sawyer nogle steder er præg af dette - da den ikke glorificerer Danmarks fortid og ændrer historiske forhold, så de passer ind i hovedfortællingen - som det er illustreret Sawyer gør et enkelt steder ved sin fortegnede fremstilling af, at bisperne i Danmarks herkomst var dansk. Samtidig er der værd at bemærke, at Lund afviger fra den traditionelle fremstilling af Harald Blåtand, da han konkluderer, at der ikke findes belæg for, at Harald Blåtand blev døbt. Hvis man igen tog Hybels briller på, og alligevel skulle konkludere, at Lunds fremstilling har et nationalromantisk præg, kunne det være pga. hans kategoriske fornægtelse af, at det kirkeretslige dokument fra 965 er udtryk for Harald Blåtands overgang til kristendommen og en begyndende etablering af kirken i Danmark – og dermed en mulig tyskromersk indflydelse i Danmark. Det er dog svært at afgøre ud fra et så spinkelt et grundlag, hvorfor jeg ikke kan eller vil konkludere, at Lunds fremstilling af Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige har nationalromantiske træk, modsat Sawyers fremstilling har enkelte steder.

Ud fra Lunds fremstilling viser der sig et tydeligt billede af, hvorledes han forholder sig til Hybels 'Danmark i Europa'. Lunds direkte kritik af Hybel i sin publikation fra 2011 er i tråd med den kritik han ytrede i debatten i *Historisk Tidsskrift*, og som blandt andre Sawyer tog del i. Udover implicit at kalde Hybel for en amatørhistoriker i sit debatindlæg, skrev Lund: *"Hvis Hybels måde at skrive historie på vinder udbredelse, vil den faglige debat udvikle sig til goddag-mand-økseskaft, til at man sva-rer i øst, når der svares i vest. Den vil blive som torvet i Isfahan, som Carl Nielsen illustrerede det i sin musik til Oehlenschlägers Aladdin, hvor fire orkestre spiller i hver sit tempo."* (Lund 2004: 225) I sit svar til Lund skrev Hybel følgende: *"Han (Lund) mener åbenbart, som en anden ayatollah, at have opnået ret til at udste-de ubegrundede bedømmelser, at udnævne hvem der har vundet hævd på emner og synsmåder, og besidde autoritet til at kanonisere én historisk metode. Må jeg være fri! (...) Hvad hjertet er fuld af..."* (Hybel 2004: 228).

Ovenstående dialog mellem Lund og Hybel illustrerer yderligere, hvorledes tonen i debatten var usædvanlig spydig og overskred almindelig akademisk dekorum og at stridspunktet netop handlede om historisk metode. Samtidig belyser citatet, at Hybel mener, at Lund som en anden ayatollah bestemmer og kanoniserer, hvilken historisk metode, der er korrekt og ligeledes hvilken kreds af historikeres forskning, der har vundet hævd.

Således forsvare Hybel sin forsknings resultater, ved at angribe Lund som både værende diktatorisk styrende og have et fundamentalistisk syn på metode, ved sin betegnelse af ham som ayatollah, hvilket må siges at være yderst spydigt af Hybel. Samtidig er Lunds forinden skrevne debatindlæg også hånende og spydig i sin kritik af Hybels forskning.

Grunden til denne tone i debatten kan skyldes, at det grundlæggende er forskernes faglige anseelse, som stod på spil. Derfor handlede debatten om ikke at tabe ansigt, men blev personfikseret. Hvis Hybels udlægning af Danmarks politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige vandt tilslutning, ville Lunds og Sawyers forskning og personlige anseelse forsvinde i baggrunden. Når dette sættes i kontekst med, hvorledes Lund anser Hybels forskning og selv forholder sig til historisk metode, kan man forestille sig, at Lund forholdte sig til Hybels værk og forskning som noget der hurtigst mulig og med alle midler skulle manes i jorden, og når Hybel omvendt følte, at kritikken ramte hans faglige stolthed, er udtryk for en professors diktatoriske historiske metode og styrende person, og ikke uden kamp ville overgive sig, blev retorikken i

kampen om historisk metodisk forskning og fremstilling af Danmarks politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige yderst voldsom.

Som sagt er det Hybels værk som sætter scenen til denne kamp og det er blevet illustreret, at hans metode er inkonsistent og kritikken - om end den er spydig - er berettiget. Samtidig kan Hybels ytring om, at dansk middelalderforskning er præget af en snæver national tankegang ikke afvises, så vidt den er møntet på Sawyers 'Da Danmark blev Danmark'. Men der er et stort skridt fra at kritisere dansk middelalderforskning for at være præget af en nationalhistorisk romantik, til at fremstille Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige diametralt modsat den traditionelle middelalderforskningens fremstilling heraf. Især når ønsket om at gøre op med middelalderforskningens traditionelle fremstilling er mere vigtigt, end at give et sagligt billede af de historiske begivenheder. Man må derfor spørge, hvorfor en forsker med Hybels faglige CV ønskede at fremstille Danmarks forhold til Det tyskromerske Kejserrige så markant anderledes end den traditionelle middelalderforskningens forsknings fremstilling, at han i 'Danmark i Europa' ikke bemærker, at han foretager en misfortolkning, af de historiske begivenheder, de kilder, der hertil hører, og at hans argumentation mange steder er inkonsistent.

I den forbindelse kan grunden til Hybels ønske om at kritisere middelalderforskningsmiljøet for at være præget af en nationalhistorisk romantik og værende reaktionært, både metodisk og i den måde, hvorpå man udlægger de historiske begivenheder, ses i lyset af Hybels ønske om, at skabe et paradigmeskifte i dansk middelalderforskning. De mange eksplicite og implicite kritiske hentydninger, som findes i 'Danmark i Europa' til, at den traditionelle middelalderforskningens fremstilling af Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige er forældet - især Sawyers fremstilling i 'Da Danmark blev Danmark' - uden at kunne argumentere sagligt for dette, peger i denne retning. Grunden til at Hybel ønsker at gøre op med den danske traditionelle middelalderforskning, skabe et paradigmeskifte og ene mand fremstå som det moderne gennembrud i dansk middelalderforskning kan findes i, at Hybel har følt sig overset i miljøet og ikke fået den anerkendelse, fagligt og stillingsmæssigt, han har følt sig berettiget til - hvilket hans skuffelse over ikke at modtage det professorat, han mente, han var berettiget til - og som Lund i stedet modtog - illustrerer.

På baggrund heraf kan Hybels værk ligeledes anses som et hævn tog mod et middelalderforskningsmiljø, som han føler aldrig har anerkendt hans forskning og faglige position,

hvorfor han flere steder tilsidesætter sin faglighed i sit forsøg på at ramme miljøets forskningssvaghed – at fremstillingen af Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige nogle steder har præg af en nationalromantisk tankegang.

Lund og Sawyer kan være bevidste om, at deres fremstillinger har et snævert nationalt sigte – og især Sawyer kan have følt sig ramt, da meget af Hybels kritik er møntet på ham. Derfor er deres modreaktion muligvis så spydig og voldsom, da angrebet netop kan have sin berettigelse, og gøre forsvaret af den traditionelle middelalderforsknings fremstilling des mere nødvendigt for Lund og Sawyer. Derfor prøver de muligvis at få Hybels kritik af deres fremstillinger af Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til at glide i baggrunden ved at fokusere på svagheden ved Hybels værk - det metodiske - samtidig med, at de rent retorisk prøver at mane ham og hans kritik i jorden.

I den forbindelse er min hypotese, at den bagvedliggende grund til at debatten var så voldsom, ikke så meget var pga. karrieremæssige konflikter og faglige og metodiske uenigheder, men lige så meget var pga., at debatten dybereliggende handlede om, hvordan Danmarks tilblivelse skal fortælles og hvordan nationen Danmark skal forstås og dermed også hvordan man skal forstå sig selv som dansker. Den handlede, når man skærer ind til benet, om hvorvidt, der er grund til et paradigmeskifte i dansk historieskrivning, og om retten til at fremstille Danmark som et samlet rige, der altid har været selvstændigt - især selvstændigt i forhold til Tyskland, grundet de politiske og militære konflikter mellem Danmark og Tyskland i det 19. og 20 århundrede, eksempelvis Danmarks tab af Slesvig-Holsten i 1864 og besættelsen i 1940-1945.

Det er ømtåleligt at pille ved forståelsen af Danmarks rigsdannelse som en isoleret dansk begivenhed, da den i høj grad spiller en rolle i den måde, hvorpå vi i dag opfatter Danmark som en gammel og uafhængig nation. Den opfattelse har også betydning for, hvordan vi forstår Danmark - og hævder vores uafhængighed - i forhold til andre nationer – det gamle kongerige Danmark gør Danmark til noget unikt. Derfor, når Hybel forsøger at ændre forståelsen af Danmarks rigsdannelse som en isoleret, uafhængig, dansk begivenhed, vil kritikken være hård – da det er den grundlæggende forståelse af, hvad Danmark er, Hybel forsøger at ændre på.

Litteraturliste

Bagge, Sverre m.fl. (2011), 'Feudalism New Landscapes of Debate', Brepols.

Gelting, Michael (2011), 'The Problem of Danish 'Feudalism: Military, Legal, and Social Change in the Twelfth and Thirteenth Centuries' i Bagge, Sverre m.fl. (2011) 'Feudalism New Landscapes of Debate', Brepols.

Gelting, Michael (2010), 'Poppo's Ordeal: Courtier Bishops and the Success of Christianization of the Turn of the First Millennium' i 'Viking and Medieval Scandinavia'.

Gelting, Michael (2010), 'Viborg stifts grundlæggelse – og den danske kirkes udvikling i 1000-tallet' i Degn, Ole m.fl. (2010), 'Stiftet og byen: Viborg Stift 1060 – 2010', Historisk Samfund for Viborg Egnen.

Gelting, Michael (2007), 'The Kingdom of Denmark' i Berend, Nora (2007), 'Christianization and the Rise of Christian Monarchy: Scandinavia, Central Europe and Rus'c. 900 – 1200', Cambridge University Press.

Hybel, Nils (2003), 'Danmark i Europa 750 - 1300', Museum Tusulanums Forlag

Hybel, Nils (2004a) 'Er der én historisk metode – eller svar til en ayatollah?' i 'Historisk Tidsskrift bind 104 hæfte 1'. Den danske historiske forening.

Hybel, Nils (2004b), 'Svar til Peter Sawyer og Anders Bøgh' i 'Historisk tidsskrift bind 104 hæfte 2', Den danske historiske forening.

Hybel, Nils (under udgivelse), 'Den såkaldte Svend Estridsens kongemagt' (Manuskriptbilag)

Hybel, Nils (under udgivelse), 'Danmarks udvikling i Europa' (Manuskriptbilag)

Janson, Henrik (2004), 'Konfliktlinjer i nordeuropæisk kyrkoorganisation' i Lund, Niels (2004), 'Kristendommen i Danmark før 1050: Et symposion i Roskilde den 5. – 7. februar 2003' Roskilde.

Jensen, Bernard Eric (1987), 'Historiografi: historikernes læremester?' i Norrild et al. (1987), 'Över gränser. Festskrift til Birgitta Ordén. Via <http://bernardericjensen.dk/historiografi>

Jensen, Bernard Eric (1975), 'Iggers som historiograf' i Iggers, Georg G. (1975), 'Moderne Historievidenskab', Wesleyan University Press.

Jensen, Jørgen (2004), 'Danmarks oldtid: Yngre jernalder og vikingetid 400 – 1050 e. kr.', Gyldendal.

Kjeldstadli, Knut (2001), 'Fortiden er ikke hvad den har været', Roskilde Universitetsforlag.

Lund, Niels (2002), 'Religionsskiftet i Skandinavien' i 'Historisk Tidsskrift bind 102'. Den danske historiske Forening

Lund, Niels (2004), 'En ny måde at skrive Danmarkshistorie på – eller torvet i Isfahan?' i 'Historisk Tidsskrift bind 104 hæfte 1', Den danske historiske Forening.

Lund, Niels (2006), 'Harald Blåtands dåb' i 'Siden Saxo magasin for dansk historie Nr.1', Syddansk Universitetsforlag.

Lund, Niels (2011), 'Forholdet mellem Danmark og Tyskland i det 10. århundrede' (vedlægges som bilag)

Lund, Niels (2011), 'Kirkens mænd og dens leding' i 'Historisk Tidsskrift bind 111 hæfte 2', Den danske historiske forening.

Manniche, Jens Chr. (1981), 'Den Radikale Historikertradition', Universitetsforlaget Aarhus.

Sawyer, Peter (2004), 'NILS HYBEL: Danmark i Europa 750-1300. Museum Tusulanums Forlag 2003. 286 pp.' i 'Historisk Tidsskrift bind 104 hæfte 2', Den danske historiske Forening.

Sawyer, Peter (1988/2002), 'Da Danmark blev Danmark' i Olsen, Olaf (1988/2002), 'Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie', Gyldendals Boghandel, Nordisk forlag A/S & Politikens Forlag A/S.

Internetsider

Alle internetsider er sidst konsulteret d. 27/6 – 2015.

<http://trelleborg.slagelse.dk/besoeg/trelleborgs-historie>

https://www.linkedin.com/profile/view?id=176204288&authType=NAME_SEARCH&authToken=VI0z&locale=en_US&srchid=4276169081433600689246&srchindex=1&srchttotal=41&trk=vsrp_people_res_name&trkInfo=VSRPsearchId%3A4276169081433600689246%2CVSRPtargetId%3A176204288%2CVSRPcmpt%3Aprimary%2CVSRPnm%3Atrue

[http://saxoinstitute.ku.dk/staff/?pure=en%2Fpersons%2Fniels-lund\(e51c31dc-2667-4ffe-b945-4eeee53ebab4\)%2Fpublications.html&page=5](http://saxoinstitute.ku.dk/staff/?pure=en%2Fpersons%2Fniels-lund(e51c31dc-2667-4ffe-b945-4eeee53ebab4)%2Fpublications.html&page=5)

[http://hum.ku.dk/forskning/tvaergaaende/urban/tilknyttede/?pure=da%2Fpersons%2Fniels-hybel\(221536ac-59e8-4476-bfeb-fa2809138914\)%2Fpublications.html&page=6](http://hum.ku.dk/forskning/tvaergaaende/urban/tilknyttede/?pure=da%2Fpersons%2Fniels-hybel(221536ac-59e8-4476-bfeb-fa2809138914)%2Fpublications.html&page=6)

<http://www.xn--brnepanel-et-ggb.dk/Nyheder/arkiv.htm?nid=13>

<https://tidsskrift.dk/index.php/historiejyskesamling/article/view/14272/27289>

http://bibisawyer.se/page_1235430751516.html

Formidlingsovervejelser

Specialets emne: Danmarks rigsdannelse og politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige i sen vikingetid og tidlig middelalder har ofte en almen folkelig appel, da man i Danmark forbinder dette med en dansk storhedstid, hvor danske vikinger erobrede og hærgede store dele af Vesteuropa. Derfor ville det som udgangspunkt ikke være problematisk, at formidle nærværende speciales undersøgelser i en kronik i en populær landsdækkende avis som fx Politikken eller Jyllandsposten. Men på grund af, at nærværende speciale lige så meget omhandler et fagfelts interne konflikter, og dets virkning på fagfeltets forskning, kan en sådan populærvidenskabelig kronik hurtigt forenkle og miste de vigtige nuancer, som er til stede i dette speciales undersøgelse.

Derfor overvejer jeg om taleradiomediet er et mere oplagt medie, at formidle dette speciales undersøgelser og resultater ud fra, da der ofte indenfor dette medie er tid til at gå i dybden, uden at miste det formidlende fokus til en målgruppe, som nødvendigvis ikke er inde i videnskabelige fagtermer og et fagfelts historiografiske tradition. Et taleradioprogram, som ville være oplagt at formidle nærværende speciales problemstilling, undersøgelser og resultater ville være Radio24syvs kulturprogram, AK24syv. Dette program adskiller sig fra andre kulturprogrammer ved, at redaktionen ønsker at formidle den kultur, der er kontroversiel og udfordrer etablerede forståelser af den måde vi ser verden på. Programmet skriver blandt andet om sig selv:

”AK 24syv er et både debatskabende og konfliktsøgende program, der tager kulturen på sengen og gør den interessant, levende og vedkommende. Ingen køer er hellige (...)”¹⁸

På grund af, at AK24syv ønsker at udfordre vedtagne dogmer og er et debatskabende og konfliktsøgende radioprogram ville det være oplagt for mig heri at formidle, både hvorfor jeg gav mig i kast med nærværende speciale (som beskrevet i indledningen) og de resultater jeg kom frem til ved min analyse og diskussion af både Hybels fremstilling af Danmarks rigsdannelse - hvordan denne fremstilling kan ses som et opgør med den traditionelle middelalderforskning og hvorfor han muligvis ønskede et sådan opgør – den kritik han modtog, og hvad grundende kan være til, at Hybel modtog denne kritik. Jeg ville i AK24syv kunne gå i dybden med at formidle, hvad debatten i Historisk Tidsskrift handlede om, og hvad jeg mener grunden er til, at tonen i debatten brød med almindelig akademisk dekorum. Jeg ville kunne fremlægge min afsluttende hypotese om, at det der ligger bag debatten og den dybereliggende årsag til at tonen var så spydig og personlig er, at der er et paradigmeskifte på spil i dansk middelalderforsknings fremstilling af Danmarks rigsdannelse og

---

¹⁸ <http://www.radio24syv.dk/programmer/ak-24syv/>

politiske forhold til Det tyskromerske Kejserrige, samt at det er kampen om retten til at fremstille noget så centralt som Danmarks rigsdannelse og dermed præge forståelsen af Danmark som nation, der er på spil, hvorfor bølgerne i debatten gik højt. Fremstillingen af Danmarks rigsdannelse uden indflydelse fra Det tyskromerske Kejserrige og fremstillingen af Harald Blåtand som en magtfuld konge, som samlede Danmarks, kan siges at have været en *hellig ko* indenfor dansk middelalderforskning. Nils Hybel - og til dels nærværende speciale - slagter denne ko. Ingen kører er for hellige til AK24syv og de ønsker at formidle kultur, der bryder med vores etablerede forståelse af verden – heriblandt hvad Danmarks som nation er. På grund af disse fællestræk mellem nærværende speciale og radioprogrammet AK24syvs målsætning, ville det være oplagt for mig i samarbejde med værterne i radioprogrammet, at formidle mit speciale ud til en bred gruppe af danskere igennem AK24syvs radioprogram.

Studieforløbsbeskrivelse

Humanistisk basisuddannelse

1. semester

Kurser: Historie og kultur.
Subjektivitet og læring.

Projekt: Imperialisme i Grønland.

2. semester

Kurser: Tekst og tegn.
Filosofi og Videnskabsteori.

Projekt: Projektsamfundet.

3. semester

Kurser: Litteratur 1.
Kultur og sprogmødestudier.

Projekt: Den polyfone roman.

4. semester

Kurser: Historie.

Projekt: Cooperate religion.

Bachelor

5. semester (Dansk)

Kurser: Litteratur 2.
Medieanalyse.

Projekt: En analyse af 'Kunsten at græde i kor'.

6. semester (Historie)

Kurser:	Kildekritik og metode. Informationssøgning. Breddekursus gammel tid.
BachelorProjekt:	Reformationen i Danmark.

7. semester (Basis)

Kurser:	Sprog 1.
---------	----------

Kandidat

8. semester (Dansk)

Kurser:	Sprog 2. Svensk.
Projekt:	Funktionel grammatik i gymnasiet.

9. semester (Historie)

Kurser:	Historisk metode og teori. Breddekursus 2.
Projekt:	Russisk litteratur som kilde til nihilismen.

10 semester (Dansk)

Projekt:	Den postkoloniale læsnings potentialer og begrænsninger – med udgangspunkt i Kalak
----------	--

11. semester (Dansk)

Kurser:

Norsk.

Litteratur 3.

Skriftlig fremstilling i Gymnasiet

12. semester - Speciale (Historie)

Speciale:

Da fortællingen om Danmark blev udfordret